

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชน
ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม
กรณีศึกษา : พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก
จังหวัดนครนายก

**The Research Study of Partcipation of Cultural Networks
and a Community in Cultural Management : A Case Study
Tranmission of the liturgy “Soukhuankhao” in Khaopra Subdistrict,
Nakhonnayok Province**

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการ วัฒนธรรม : กรณีศึกษา พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก” ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก สภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ และเครือข่ายวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ วัด ผู้นำชุมชน ผู้ทรงภูมิปัญญา และประชาชน ในการดำเนินงานวิจัย เริ่มตั้งแต่ การจัดเวทีเสวนา เพื่อเตรียมการวางแผน การจัดพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว การให้ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการบริหารสภา วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายไสว ศรีทา ประธานสภา วัฒนธรรมตำบลเขาพระ ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มในการรื้อฟื้นพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวให้มีการสืบทอดเป็นประเพณี ของตำบลเขาพระสืบไป

ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยครั้งนี้ ได้ถ่ายทอดความรู้ ให้ คำปรึกษา และคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยฉบับนี้เป็นอย่างมาก ทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จ ขอขอบคุณคณะผู้วิจัยทุกท่านในการช่วยเหลืองานวิจัยทุกขั้นตอน ตลอดจนการจัดเวที เสวนา ให้ข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ที่ได้ สนับสนุนทุนอุดหนุนงานวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก : การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก, (The Research Study of Participation of Cultural Networks and a Community in Cultural Management : A Case Study Transmission of the liturgy “Soukhuanhao” in Khaopra Subdistrict, Nakhonnayok Province)

อาจารย์ที่ปรึกษา : .ดร.สมสุข หินวิมาน, ๓๔ หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครนายกและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น (๒) เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก (๓) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านประเภทพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ในเขตตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก (๔) เพื่อสร้างองค์ความรู้สื่อพื้นบ้านประเภทพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ทั้งที่เป็นองค์ความรู้โดยตรง ได้แก่ องค์ความรู้ด้านหมอขวัญ ผู้ประกอบพิธีกรรม และองค์ความรู้ด้านช่างฝีมือพื้นบ้าน เช่น การทำบายศรี กลุ่มตัวอย่างคือ คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ จำนวน ๕ คน ผู้นำชุมชน จำนวน ๒ คน ครูและนักเรียนในตำบลเขาพระ จำนวน ๕ คน ผู้ประกอบพิธีกรรม จำนวน ๒ คน นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลเขาพระ จำนวน ๑ คน และ ประชาชนในตำบลเขาพระ จำนวน ๑ คน คณะผู้วิจัยใช้วิธีการจัดเก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากการจัดเวทีเสวนา การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตและจดบันทึก และจากเอกสาร ผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการจัดกลุ่มสนทนา (Group Discussion) และบรรยายเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย สรุปว่า

๑. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก และสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ ได้เข้าไปมีบทบาทในการบริหารและจัดการงานด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น ด้วยวิธีการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชนและท้องถิ่น นอกจากนี้ยังให้ชุมชนและท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเจ้าของวัฒนธรรม มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจและร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับงานวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น และผลจากการดำเนินงาน ทำให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมตำบลได้รับการยอมรับจากเครือข่ายวัฒนธรรม ชุมชนและท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ในการดำเนินงานการวิจัยโดยใช้สื่อพิธีกรรมสู่ขวัญเข้ามาเป็นช่องทางการสื่อสารในการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน มีผลทำให้ชุมชนและคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

๒.๑ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น กลุ่มผู้สูงอายุได้รับความสนใจ โรงเรียนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมชุมชนมากขึ้น

๒.๒ การสร้างเครือข่าย จากการจัดพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว นอกเหนือจากเครือข่ายสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ มีเครือข่ายการทำงานเกิดขึ้นทั้งเครือข่ายการทำงานในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มนักเรียน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพ และเครือข่ายภายนอกชุมชน ประกอบด้วย สภาวัฒนธรรมตำบลสาริกา กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลเกาะหวาย ซึ่งเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการรื้อฟื้นสื่อพิธีกรรม

๒.๓ การสร้างองค์ความรู้ จากในอดีต สื่อพื้นบ้านในชุมชนตำบลเขาพระมีอยู่หลากหลาย เช่น การทำบายศรีสู่ขวัญ พิธีสู่ขวัญวัว ควาย เทศน์มหาชาติ การทำขนมต้มแดงต้มขาว เป็นต้น การทำงานในครั้งนี้ จึงเป็นการรื้อฟื้นองค์ความรู้เรื่องดังกล่าว ยังช่วยพัฒนาความรู้ให้กับคณะทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุมีโอกาสได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็ก เยาวชน เพื่อการต่อยอดในอนาคต

๒.๔ ความร่วมมือร่วมใจ ในการดำเนินการจัดพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว

๒.๕ การปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์สืบทอดสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวให้กับเด็ก

๓. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก และสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ ได้ประชุมร่วมกันและจัดเวทีเสวนา เพื่อแสวงหาวิธีการสืบทอดสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวดำรงสถานภาพเดิมให้มากที่สุด โดยใช้หลักปฏิบัติที่ชื่อว่า “สิทธิเจ้าของวัฒนธรรม” ซึ่งถือว่าสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวเป็นมรดกร่วมกันของชุมชน ตั้งแต่ ผู้นำชุมชน พระ ครู ผู้ประกอบพิธีกรรม ไปจนถึงกลุ่มวัยรุ่น เยาวชนและนักเรียนทุกคน

หัวหน้าโครงการ นายบัญญัติ แสงวดี

ประเภทสื่อ พิธีกรรม

ปีงบประมาณ ๒๕๕๑

ลายมือชื่อหัวหน้าโครงการ

ลายมืออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

Nakhonnayok Cultural Office. (2009). The Research Study of Participation of Cultural Networks and a Community in Cultural Management : A Case Study Transmission of the liturgy “Soukhuankhao” in Khaopra Subdistrict, Nakhonnayok Province.

Advisor : Dr. Somsuk Hinwimarn, 34 pages.

The purposes of this study were 1) To promote a participation process of The Office of Provincial Culture , A Cultural Council of Nakhonnayok Province and A Local Cultural Management Community. 2) To promote participation between The Office of Provincial Culture and The Cultural Council of Nakhonnayok Province. 3) To study the role and influence of a local liturgy “ Soukhuankhao” (A folk wisdom ceremony to boost rice product) in Khaopra Subdistrict, Muang Nakhonnayok District, Nakhonnayok Province. 4) To restore local knowledge of a liturgy “ Soukhuankhao” in Khaopra Subdistrict, Muang Nakhonnayok District, Nakhonnayok Province , both in the liturgy itself, says - Knowledge about liturgists and local artisans; for instance, “ Buy Sri ” making (An object used in the liturgy “ Soukhuankhao” mainly made from bamboo leaves). The subjects were 5 Cultural Administration Committee staffs, 2 community leaders, 5 students and teachers, 2 liturgists, a chief of Khaopra Subdistrict Administration Organization, and 3 local residents. The data was collected by participational observation, public forum, interview, and relevant documents. The data was analyzed by Group Discussion and Analyzed Description.

The results of this study revealed that :

1. Nakhonnayok Cultural Office , The Cultural Council of Nakhonnayok Province and The Cultural Council of Khaopra Subdistrict took part in administration and management of local cultures by establishing cultural networks in local community. In addition, they allowed the local community to take part as the owner of cultures, such as having an opportunity to exchange ideas, to take part in planning, to do decision making, and to be responsible in all cultural activities in the local community. From the success of their performance, The Office of Provincial Culture, The Cultural Council of Nakhonnayok Province and The Cultural Council of Khaopra Subdistrict acquired a good reputation from all cultural networks, and people in the community. And they also improved potentialities of efficient co- operation among local residents.

2. Using the liturgy “ Soukhuankhao” as a medium of participation among local cultural networks and community caused some positive changes as the followings:

2.1. Local residents had more tightly relations, elders earned more attention, schools in the community took more part in local activities.

2.2. Having more networks- the outcome of making the liturgy “ Soukhuankhao” of The Cultural Council of Khaopra Subdistrict inspired various groups of people both in the local community and in another community to form more working networks, the local residents included students, elders, handicraft groups and people in another community included The Cultural Council of Sarika Subdistrict, local folk wisdom groups of Koh Wai Subdistrict, who had taken part to observe and exchanged knowledge and ideas to restore local liturgies.

2.3. Knowledge Restoration - In the past, There were various local liturgies in Khaopra Subdistrict; for instance, “ Buy Sri Soo Khaun” (Boosting residents’ morale ceremony), “ Soo Khaun Wua or Khuai” (Boosting ox or buffalo’s morale ceremony),

“ Mahachart” sermon (Telling about previous incarnations of the Lord Buddha), making “ Khanom Tom Daeng and Khao” (a small ball desert made from white or red flour, coconut, and sugar),etc. This work aroused the interest of restoring all folk wisdom mentioned above. And also enhance knowledge of working staffs and elders and had them handed down the knowledge to their children who will be the future of the community.

2.4. Enhancing participation in running the liturgy “ Soukhuankhao”

2.5. Establishing positive attitude towards children and encourage them to preserve and continue the liturgy “ Soukhuankhao”.

3. Nakhonnayok Cultural Office, The Cultural Council of Nakhonnayok Province and the Cultural Council of Khaopra Subdistrict set up a forum to find the way to continue the liturgy “ Soukhuankhao” and try to maintain it in prior state as much as possible, on the base of saying that “ The owner of the culture has the right” . The liturgy “ Soukhuankhao” is the community’s heritage so the owners of the heritage are local residents including community leaders, monks, teachers, liturgists, youths, and every students.

Project leader : Mr. Bunyut Sawaengdee
Media : Liturgy
Annual Year : 2008

Project leader Signature
Advisor Signature
Co-advisor Signature

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ (ภาษาไทย)	ข
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ)	ง
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ในการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตในการศึกษา	๓
๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๓
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน	๔
๒.๒ หลักการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น	๖
๒.๓ กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น	๘
๒.๔ กระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุกและมีส่วนร่วม	๑๐
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๒
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๗
๓.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	๑๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	๑๗
๓.๔ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๙
บทที่ ๔ ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
๔.๑ บริบทชุมชน	๒๐
๔.๒ พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว	๒๖
๔.๓ การเปรียบเทียบ “พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว” โดยใช้ต้นไม้ “อุปมาอุปไมย”	๒๙

๔.๔ การมีส่วนร่วมของชุมชน	๓๐
๔.๕ บทสรุป	๓๑
๔.๖ ข้อเสนอแนะ	๓๓
บรรณานุกรม	๓๕
ประวัติคณะผู้วิจัย	๓๖

สารบัญแผนภาพ

ภาพ	หน้า
แผนภาพที่ ๑ แผนภูมิแสดงพัฒนาการของสื่อพื้นบ้าน	๕
แผนภาพที่ ๒ ลักษณะความสัมพันธ์แบบสามเส้า	๗
แผนภาพที่ ๓ การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม	๑๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญของปัญหา

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก เป็นหน่วยงานภาครัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม และงานอื่นที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่จังหวัดนครนายก รวมทั้งประสานงาน และปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนกระทรวงวัฒนธรรมในส่วนภูมิภาค ในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมมีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมจังหวัด อำเภอและตำบล ซึ่งเป็นองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมที่นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทางด้านวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครนายก

ในการสนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรม สามารถดำเนินการได้ในหลายรูปแบบ และที่พบโดยทั่วไปมี ๒ ลักษณะ คือ การจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการโครงการด้านวัฒนธรรมของชุมชนเอง ตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ จนถึงการร่วมประเมินผล โดยภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนงบประมาณให้ และอีกลักษณะหนึ่ง คือ การให้ชุมชนเสนอกิจกรรมด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการร่วมคิดของชุมชน โดยมีภาครัฐสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในทุกขั้นตอน

จากการมีส่วนร่วมในลักษณะที่กล่าวมานั้น เป็นเพียงการมีส่วนร่วมโดยผ่าน “ตัวแทน” ของชุมชน ที่ไม่อาจเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างแท้จริง อีกทั้ง ยังไม่เอื้อให้ภาครัฐเข้าไปเป็น actor หรือมีบทบาทในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งไม่สอดคล้องกับการทำงานวัฒนธรรมตามกระบวนการทัศน์ใหม่ ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างข้าราชการในท้องถิ่น กับเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชน ในรูปแบบการทำงานเชิงบูรณาการในทุกมิติของวัฒนธรรม โดยแนวทางหนึ่งในการบรรลุกระบวนการทัศน์ดังกล่าว ก็คือ การสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปฏิบัติงานวัฒนธรรมในพื้นที่ ตลอดจนการนำองค์ความรู้ในชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการกับความรู้จากภายนอก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง และชุมชนอย่างยั่งยืน (กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๐)

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก และสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานทางการบริหารจัดการวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน และพิจารณาเห็นว่า สภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ ซึ่งรับผิดชอบในการอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเพณีสู่ขวัญข้าว ซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนตั้งแต่บรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก เป็นชุมชนชาวลาวที่อพยพมาตั้งถิ่นฐาน และกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวเหล่านี้ ได้สร้างสรรค์และรักษาประเพณีท้องถิ่นเอาไว้หลายอย่าง อันรวมถึงประเพณีสู่ขวัญข้าว ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของการปลูกข้าว ทำนาในอดีต ที่แต่เดิมต้องใช้วัว ควายเป็นพาหนะในการไถนา คดี ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับ ดิน น้ำ ลม ไฟ และประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนาหลายอย่างเปลี่ยนแปลงสูญหายไปด้วย เช่น พิธีแรกนา พิธีเลี้ยงผีตาแฮก พิธีตากลาน พิธีทำบุญคูณลาน พิธีสู่ขวัญควาย เป็นต้น พิธีเหล่านี้ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการทำนาแบบสมัยใหม่ได้ จึงได้สูญหายไป พิธีกรรมบางพิธีในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงยังถือปฏิบัติอยู่ เช่น การสู่ขวัญข้าว ในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงเชื่อว่า ถ้าเป็นข้าวนาปี จะต้องจัดพิธีสู่ขวัญข้าวขึ้น ส่วนข้าวนาปรังไม่ต้องจัดพิธี ถือว่าเป็นข้าวนอกฤดูกาล ประเพณีสู่ขวัญข้าวจึงไม่เพียงแต่เป็นศักดิ์ศรีตัวตนของคนกลุ่มนี้เท่านั้น หากยังเป็นสื่อของความเชื่อ ความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ และความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

ปัจจุบันชาวบ้านเขาพระเหลือผู้ที่รู้และสืบทอดพิธีกรรมในประเพณีสู่ขวัญข้าว น้อยลง เนื่องจากวิถีการผลิตแบบทำนาปลูกข้าว ได้เปลี่ยนแปลงไปสู่แบบแผนการผลิตสมัยใหม่ คดีพื้นบ้านความเชื่อเริ่มลดบทบาทลง เมื่อสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวค่อยๆ หายไป ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนบ้านเขาพระก็เริ่มเปลี่ยนไป มีปัญหาการทะเลาะวิวาท เยาวชนรุ่นใหม่ที่ขาดความกตัญญูรู้คุณและไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ เกิดปัญหายาเสพติดและปัญหาสังคมต่างๆ มากมาย ตัวตนศักดิ์ศรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวแห่งบ้านเขาพระก็เริ่มจางหายไป

ในการศึกษาวิจัยรื้อฟื้นสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวครั้งนี้ เป็นการรื้อฟื้นสื่อพื้นบ้านให้กลับคืนมาโดยชุมชน เพื่อรับใช้ชุมชน และเป็นของชุมชน ให้หลักการ “สิทธิทางวัฒนธรรม” คือให้ชาวบ้านซึ่งเป็น “เจ้าของวัฒนธรรม” เป็นผู้ตัดสินใจว่าจะปรับ พัฒนา เพื่อใครและจะปรับอย่างไร เพราะ “เจ้าของวัฒนธรรม” เป็นผู้ที่มีหัวใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมตนเองดีกว่า “คนนอกวัฒนธรรม” เพียงแต่ขาดโอกาสและกระบวนการบางอย่างเท่านั้น นอกจากนี้ เพื่อความเหมาะสมความเป็นไปได้จริงในการที่จะรื้อฟื้นสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวและเพื่อให้มีการสืบทอดและมีความยั่งยืน

๑.๒ วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- (๑) เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด นครนายกและชุมชนการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น
- (๒) เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก
- (๓) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านประเภทพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ในเขตตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

(๔) เพื่อสร้างองค์ความรู้สื่อพื้นบ้านประเภทพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ตำบลเขาพระ อำเภอเมือง นครนายก จังหวัดนครนายก ทั้งที่เป็นองค์ความรู้โดยตรง ได้แก่ องค์ความรู้ด้านหมอขวัญ ผู้ประกอบพิธีกรรม และองค์ความรู้ด้านช่างฝีมือพื้นบ้าน เช่น การทำบายศรี

๑.๓ ขอบเขตในการศึกษา

ศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน ในตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก ซึ่งเป็นชุมชนที่ ประชาชนมีอาชีพหลัก คือการทำนา และได้ปฏิบัติพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แต่ช่วงที่เปลี่ยนแปลงนั้นมีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนมีผลต่อการ เปลี่ยนแปลงสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวอย่างไรบ้าง สำหรับการเปลี่ยนแปลงของสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว นั้นจะศึกษาปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกและข้อจำกัดของสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวด้วย โดยไม่ได้ มุ่งเน้นไปที่การแสวงหาคำตอบว่า ปัจจัยตัวใดเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้สื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวใน ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่มุ่งพิจารณาว่า “เจ้าของวัฒนธรรม” จะจัดการอย่างไรกับปัจจัยต่างๆ จากนั้นให้ชุมชนวิเคราะห์ห้บทบาท หน้าที่ รูปแบบ เนื้อหา ความหมายของสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว และให้ชุมชนทดลองรื้อฟื้น

๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(๑) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครนายกและชุมชนมีส่วนร่วมใน การการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น

(๒) สื่อพื้นบ้านประเภทพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวได้รับการอนุรักษ์ สืบทอดและมีบทบาทต่อ ชุมชนในการสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืนแก่ชุมชน

(๓) องค์ความรู้สื่อพื้นบ้านประเภทพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวได้รับการสืบทอด

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการ วัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก นี้ คณะผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน

๒.๒ หลักการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒.๓ กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒.๔ กระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุกและมีส่วนร่วม

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ การดำรงอยู่ของสื่อพื้นบ้าน

๒.๕.๒ การศึกษาบทบาทของสื่อพื้นบ้านในด้านต่างๆ

๒.๕.๓ สื่อพื้นบ้านกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน

สังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งที่ดำรงอยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์ เป็นสองสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง สิ่งที่แยกสังคมหนึ่งว่าแตกต่างจากอีกสังคมหนึ่งก็คือ วัฒนธรรม ในขณะที่วัฒนธรรมก็เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและจิตใจของมนุษย์

แม้ว่าวัฒนธรรมจะมีความสำคัญกับมนุษย์ แต่สิ่งที่ควบคู่มาด้วยกันอีกประการหนึ่งก็คือ การสื่อสาร เราอาจกล่าวได้ว่าที่ใดมีวัฒนธรรม ที่นั่นย่อมมีการสื่อสาร เนื่องจากสังคมต่างๆ นั้น อาศัยการสื่อสารในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทั้งในแนวตั้งซึ่งได้แก่การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งในสังคมเดียวกัน และในแนวนอนคือ การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนเป็นที่ยอมรับกันว่าการสื่อสารและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

สื่อพื้นบ้านมีรูปแบบที่หลากหลายกระจายอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ เป็นของตนเอง หรืออาจหยิบยืมมาใช้ในท้องถิ่นของตน เนื่องจากเห็นว่ามิประโยชน์ต่อชุมชนและบุคคลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมนั้นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่อพื้นบ้านเหล่านั้นมีบทบาทและความสำคัญในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ประเทศไทยมีวัฒนธรรมย่อยที่หลากหลายในแต่ละท้องถิ่น มีทั้งสอดคล้องกันและแตกต่างกันบ้างในบางพื้นที่ หรือแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงก็มี โดยที่วัฒนธรรมย่อยเหล่านั้น

มักจะมี “สื่อพื้นบ้าน” รวมอยู่ด้วย และถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานของการสื่อสารในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งได้มีการสืบทอดมาแต่โบราณ โดยรวมอยู่ในรูปแบบของคำพูด ความเชื่อ วิถีชีวิตที่แสดงออกถึงประสบการณ์และข้อมูลต่างๆ ผ่านสื่อพื้นบ้านในรูปแบบของสื่อประเพณี สื่อพิธีกรรม สื่อการละเล่น เป็นต้น สื่อต่างๆ เหล่านี้ ใช้เป็นช่องทางการสื่อสารในท้องถิ่นของสังคมไทยมาช้านานก่อนที่จะมีสื่อสมัยใหม่เกิดขึ้น โดยมีแหล่งที่ชาวบ้านจะสามารถมาร่วมได้อย่างเต็มที่ตามแต่โอกาสและสถานที่จัดให้มีสื่อพื้นบ้านเหล่านี้ขึ้น เช่น วัด ตลาด งานเทศกาล งานบุญต่างๆ เป็นต้น

จากความคิดข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีการนำสื่อพื้นบ้านมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตั้งแต่สมัยโบราณ และปัจจุบันสื่อพื้นบ้านก็ยังมิพบทาบในการสร้างประโยชน์ให้กับสังคมการเมือง และเศรษฐกิจ ดังจะพบได้จากการนำสื่อพื้นบ้านมาใช้ในการสำนึกชาตินิยม หรือเป็นจุดสนใจในการเชิญชวนให้ชาวต่างชาติมาท่องเที่ยว

สื่อพื้นบ้านหรือสื่อประเพณีจึงมีความเป็นมาและวิวัฒนาการควบคู่ไปกับสังคมไทยมาช้านาน และเป็นที่ยอมรับในระดับท้องถิ่น ซึ่งถ้าได้รับความนิยกว้างขึ้นในระดับภูมิภาค ก็เรียกเป็นสื่อพื้นเมือง และหากได้รับความนิยขยายถึงระดับประเทศก็เรียกว่าเป็นสื่อประจำชาติ และเมื่อใดที่ได้รับความนิยขยายออกไปจนเป็นที่ยอมรับในระดับสากลก็เรียกว่าเป็นสื่อสากลดังที่สมควร กวียะ (๒๕๔๗) ได้เสนอไว้เกี่ยวกับพัฒนาการของสื่อพื้นบ้านเป็นแผนภูมิ ดังนี้

แผนภาพที่ ๑

แผนภูมิแสดงพัฒนาการของสื่อพื้นบ้าน

สื่อสากล (Universal Media)

สื่อประจำชาติ (National Media)

สื่อพื้นเมือง (Local Media)

สื่อพื้นบ้าน (Folk Media)

ที่มา : เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ มิติใหม่ของสื่อพื้นบ้าน : บทบาทของศิลปินพื้นบ้านในฐานะนักสื่อสารเพื่อการพัฒนาและถ่ายทอดวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๔๗

สำหรับความหมายของสื่อพื้นบ้านไทยนั้น มีผู้กล่าวถึงคล้ายคลึงกันและแสดงให้เห็นว่ามีความหมายใกล้เคียงกันคือ แบบแผนรวมทั้งหมดของวัฒนธรรมไทยที่แสดงออกหลายรูปแบบตลอดจนมีระดับของการสื่อสารที่รวมตั้งแต่การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ตลอดจนการสื่อสารมวลชนที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นๆ

สมควร กวียะ (๒๕๔๗, น. ๔๑) กล่าวถึงสื่อพื้นบ้านไทยว่าหมายถึงวัฒนธรรมไทยทั้งหมดที่คนไทยและสังคมไทยได้สร้างสรรค์ขึ้น และสั่งสมมาตั้งแต่อดีตจนกลายเป็นเครื่องมือที่ใช้ส่งรับและเก็บข่าวสารที่เป็นสัญลักษณ์ และเอกลักษณ์ของระบบสังคมไทย ปรากฏให้เห็นในรูปแบบของคำพูด ข้อเขียน บทเพลง คนตรี การละเล่น หัตถกรรม สถาปัตยกรรม พิธีกรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม หรือแม้กระทั่งวิถีชีวิต

สุรพล วิรุฬักษ์ (ศรีปาน รัตติกาลชลากร, ๒๕๓๘, น. ๑๐) ได้ให้ความหมายของสื่อพื้นบ้านว่าเป็นรูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือบุคคลกับกลุ่ม หรือกลุ่มคนกับกลุ่มคนที่ได้รับประพจน์ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดความเคยชินเป็นประเพณี และครอบคลุมถึงประเพณี ภาษา ท่าทาง การแต่งกาย เครื่องใช้ ฯลฯ ที่ประชาชนในสังคมหนึ่งกำหนดความหมายที่แน่นอนเอาไว้ให้เป็นที่เข้าใจตรงกัน ดังนั้น สื่อพื้นบ้านจึงมีอีกชื่อหนึ่งว่า “สื่อประเพณี” อันครอบคลุมถึงการแสดงต่างๆ เช่น เพลง ระบาย การละเล่น และกีฬา ที่เปิดโอกาสให้มีการสนทนา วิสาสะ ตลอดจนประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ที่เป็นปัจจัยให้เกิดการสื่อสาร

เมื่อนำความหมายและลักษณะเฉพาะของสื่อพื้นบ้านมากล่าวโดยสรุปแล้ว สื่อพื้นบ้านจึงได้แก่ บุคคล คณะบุคคล ตลอดจนเครื่องมืออุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการแสดง และสิ่งซึ่งแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาติที่มีการสืบทอดมาแต่โบราณ โดยที่สื่อพื้นบ้านจะมีรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละประเภท ก่อให้เกิดการสื่อสารและถ่ายทอดข่าวสารภายใต้ระบบวัฒนธรรมนั้นๆ

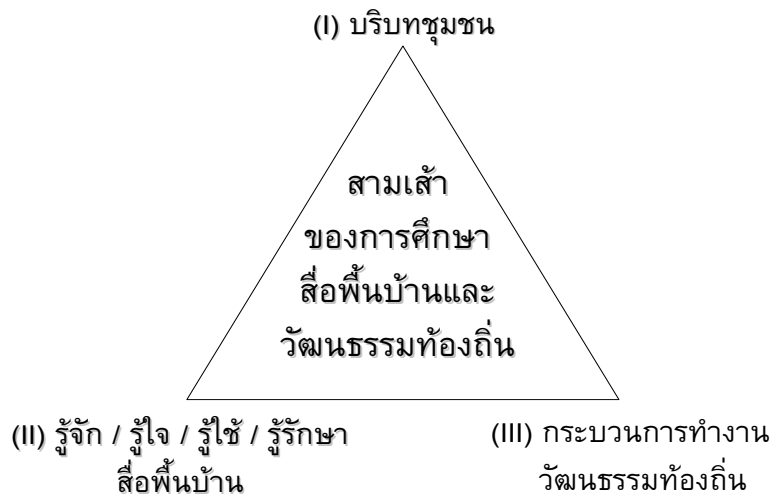
๒.๒ หลักการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น

แนวทางการทำงานวิจัยบริหารจัดการวัฒนธรรม โดยการติดตั้งวิธีการทำความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมพื้นบ้าน ด้วยมุมมองของสาขาวิชานิเทศศาสตร์ พิจารณาวัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมพื้นบ้าน ในแง่ของสื่อพื้นบ้าน ในฐานะสื่อจะต้องมีคุณสมบัติในการประสานกัน ครบทั้ง ๔ คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสาร หากเป็นสื่อ ประเภทสื่อพื้นบ้านแล้ว เอกลักษณ์ที่เพิ่มขึ้นมา คำว่าพื้นบ้าน ที่แสดงให้เห็นว่า ในแง่ของเวลา โดยจะถูกมองว่ามีอายุยาวนานและเป็นสื่อดั้งเดิม ในแง่ของพื้นที่ ถือว่ามีลักษณะเฉพาะที่ /เฉพาะถิ่น ด้วยเหตุที่สื่อ มีลักษณะเฉพาะที่ /เฉพาะถิ่น สื่อพื้นบ้านจึงถือเป็นอัตลักษณ์ร่วมของแต่ละชุมชนท้องถิ่น

แนวคิดหลักในการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น พิจารณาในลักษณะความสัมพันธ์แบบสามเส้า คือ

- (๑) บริบทชุมชน
- (๒) รู้จัก / รู้ใจ / รู้ใช้ / รู้รักษาสื่อพื้นบ้าน
- (๓) กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น (สมสุข หินวิมาน. ๒๕๕๐ : ๑-๑๕)

ผังแผนภาพที่ ๒

2

แผนภาพที่ ๒ ลักษณะความสัมพันธ์แบบสามเส้า

การวิเคราะห์บริบทชุมชน เนื่องจากสื่อพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะที่/เฉพาะถิ่น จึงต้องพิจารณาควบคู่ไปกับบริบทชุมชนด้วย และการศึกษาชุมชนจะต้องวิเคราะห์ ดังนี้

- (๑) อายุ / การก่อรูปของชุมชน
 - (๒) สภาพภูมิศาสตร์ชุมชน
 - (๓) ลักษณะหมู่บ้านเปิด / หมู่บ้านปิด
 - (๔) อัตลักษณ์ / ตัวตนชุมชน
 - (๕) ทิศทางสังคม ได้แก่ ระบบเครือญาติ บุคคล และสายสัมพันธ์ต่างๆ
 - (๖) การเมืองและบทบาทของผู้นำ
 - (๗) ความเชื่อชุมชน
 - (๘) การสื่อสารและเครือข่ายการสื่อสาร
- รู้จัก / รู้ใจ / รู้ใช้ / รู้รักษาสื่อพื้นบ้าน

การวิเคราะห์และการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม นั้น จะต้องเริ่มต้นด้วยหลักการง่ายๆ ที่เป็น ๔ สูตร รู้ว่า รู้จัก / รู้ใจ / รู้ใช้ / รู้รักษาสื่อพื้นบ้าน ดังนี้

รู้จัก : การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อพื้นบ้าน จะศึกษาสื่อชนิดใดจะต้องรู้จักคุณลักษณะสื่อพื้นบ้านนั้นให้ถ่องแท้ การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อพื้นบ้าน มี ๓ ประเภท ดังนี้

(๑) สื่อพิธีกรรม เช่น พิธีหล่อเทียนพรรษา เทศน์มหาชาติ ทอดกฐิน แขงชะนาม

(๒) สื่อการแสดง เช่น กลองสะบัดไชย รำโทน หมอลำ เพลงโคราช

(๓) สื่อวัตถุ เช่น ผ้าทอ ปูนปั้น งานไม้ไผ่ แกะสลัก อาหารพื้นเมือง

รู้ใจ : การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งคุณค่า ของสื่อพื้นบ้าน

(๑) การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งคุณค่าในแนวคิด ประกอบด้วยราก ต้น ดอก ใบ ผล การวิเคราะห์ต้นไม้แนวนี้ก็เพื่อให้เข้าใจคุณค่า ความหมายของสื่อพื้นบ้าน สื่อพื้นบ้านที่มองเห็นชัด ได้แก่ ต้น ดอก ใบ ผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบเชิงรูปแบบของสื่อพื้นบ้านที่สามารถปรับประยุกต์ได้ กับอีกส่วนหนึ่งที่มองไม่เห็น คือ ราก ซึ่งแม้จะอยู่ใต้ดิน เป็นนามธรรม แต่ก็สำคัญที่สุด

(๒) การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งคุณค่าในแนวนอน หมายถึง การผ่าเฉพาะลำต้นออกดู และเห็นเป็นเปลือก กระจุก แก่นของต้นไม้ ใช้เปรียบเทียบกับการศึกษาเพื่อให้เข้าใจการสืบทอด ปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน ถ้าเป็นส่วนเปลือก หรือ กระจุกก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ ถ้าเป็นส่วนของแก่นแล้ว จะพยายามรักษาส่วนนี้ไว้

รู้ใช้ : การวิเคราะห์หน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน สื่อพื้นบ้านเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ต่างๆ ให้กับชุมชนท้องถิ่นมากมาย ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และสังคม ในการวิจัยสื่อพื้นบ้าน จึงต้องสกัดให้เห็นหน้าที่สำคัญของสื่อพื้นบ้านที่เราศึกษาอยู่ว่าทำอะไรได้บ้าง

รู้รักษา : กระบวนการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อครบทั้ง ๔ คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับสาร การสืบทอดจะเริ่มจากการวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านนั้นๆ แล้วสืบทอดคุณลักษณะต่างๆ ที่สำคัญให้ครบ

๒.๓ กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น

หลังจากวิเคราะห์รู้จัก รู้ใจ รู้ใช้ รู้รักษาสื่อพื้นบ้านแล้ว กระบวนการทำงานหรือบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจกำหนดไว้เป็น ๔ เส้นทางด้วยกัน ตามแต่สถานภาพของสื่อพื้นบ้านนั้นๆ ดังนี้

๒.๓.๑ หากสื่อพื้นบ้านนั้นประสบปัญหากำลังสูญหาย กลยุทธ์การทำงานที่สำคัญก็คือ การรื้อฟื้น ฟื้นฟู ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่หน่วยงานทางวัฒนธรรมของรัฐสนใจทำอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว

๒.๓.๒ หากสื่อพื้นบ้านนั้นอยู่ในภาวะกำลังพิการ/บกพร่อง เช่น ขาดผู้รับสารรุ่นใหม่ ก็จำเป็นต้องหาทางสืบทอด ทั้งตัวผู้ส่งสารและผู้รับสาร

๒.๓.๓ หากสื่อพื้นบ้านกำลังเหี้ยนหรือแตกแถว เช่น กรณีของหมอลำที่เริ่มกลายเป็นหมอลำซิ่ง ก็ต้องเน้นการปรับประยุกต์ให้คุณค่าแท้จริงกลับคืนมา

๒.๓.๔ หากสื่อพื้นบ้านนั้นเข้มแข็งอยู่แล้ว ก็อาจต้องหาทางส่งเสริมเป็นระยะๆ เพื่อป้องกันความอ่อนแอในวันข้างหน้า

การบริหารจัดการวัฒนธรรม (กาญจนา แก้วเทพ. ๒๕๕๐ : ๓) หากยึดตาม ยุทธศาสตร์การทำงานวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมจะพบว่า แนวทางการบริหารจัดการ วัฒนธรรม มี ๔ แนวทาง ดังนี้

(๑) การอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ การธำรงรักษาตัว “ต้นฉบับทางวัฒนธรรม” ไม่ ว่าจะเป็นตัวบุคคล วัตถุ ธรรมเนียมประเพณี ให้เหมือนเดิม

(๒) การสืบทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งเน้นหนักการสืบทอดตัวบุคคล ทั้งที่เป็น ผู้สร้างและ ผู้สืบทอดวัฒนธรรม

(๓) การปรับปรุง การปรับประยุกต์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ใหม่ๆ การปรับประยุกต์อาจจะพิจารณาได้ ๒ มิติ คือ การปรับตัวสื่อ / ศิลปวัฒนธรรม เช่น การนำ เรื่องราวของละครโทรทัศน์มาแสดงในหนังตะลุง หรือการปรับหน้าที่ของวัฒนธรรม เช่น การ นำเอาโนรามรใช้ในการออกกำลังกายเป็นโนราบิก

(๔) การส่งเสริม เผยแพร่วัฒนธรรมนั้น ให้แผ่ขยายออกไปยังคนกลุ่มอื่นๆ พื้นที่ อื่นๆ เช่น การนำไปกลางมาแสดงในระดับประเทศ ต่างประเทศ

ทั้งนี้การเลือกใช้แต่ละยุทธศาสตร์นั้น น่าจะขึ้นอยู่กับสถานภาพ ของศิลปะ/ วัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นๆ เช่น

- หากวัฒนธรรมนั้น อยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญหาย ก็ต้องอนุรักษ์หรือสืบทอด
- หากวัฒนธรรมนั้น ไม่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ก็ต้องปรับประยุกต์
- หากวัฒนธรรมนั้นเริ่มฝืดเฟ้อไปจากความหมายดั้งเดิม ก็ต้องรื้อฟื้นความเดิม

ขึ้นมา

- หากวัฒนธรรมนั้นสูญสลายไปแล้ว ก็ต้องรื้อฟื้นหรือฟื้นฟูขึ้นมาใหม่

- หากวัฒนธรรมนั้นอยู่ในสภาพสมบูรณ์แข็งแรงดี ก็น่าจะส่งเสริมเผยแพร่ เป็น

ต้น

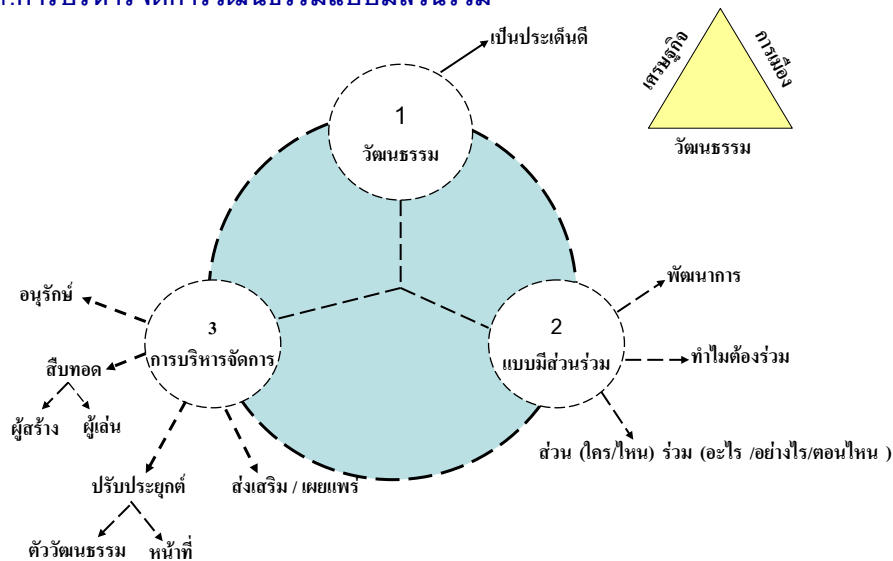
การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม มีส่วนประกอบ ๓ ส่วน คือ

(๑) วัฒนธรรม

(๒) การบริหารจัดการ

(๓) การมีส่วนร่วม (กาญจนา แก้วเทพ. ๒๕๕๐ : ๑) ดังแผนภาพที่ ๓

1.การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

แผนภาพที่ ๓ การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

๒.๔ กระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุกและมีส่วนร่วม

๒.๔.๑ แนวคิดการมีส่วนร่วม

(๑) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต จึงมีความเกี่ยวข้องกับทุกคนตลอดเวลา เพราะการดำรงชีวิตประจำวันของคนล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับงานวัฒนธรรม คนจึงเป็นทั้งผู้สร้างสรรค์ พัฒนาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เพื่อให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไปนั่นเอง เมื่อวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนอยู่ตลอดเวลา และคนเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ใช้วัฒนธรรม ดังนั้น การดำเนินงานวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องให้คน (ประชาชน) มีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุด เนื่องจากประชาชนคือผู้ที่เป็น “เจ้าของ” ย่อมที่จะมีความรู้ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมมากกว่าคนที่ไม่ใช่เจ้าของวัฒนธรรม ซึ่งหลักการดำเนินงานวัฒนธรรมโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมหรือการให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมของตนเองนั้น ประเทศไทยมีการกำหนดหลักการดำเนินงานวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจนทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ.๒๕๕๐ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวัฒนธรรม

(๒) ความหมายของการมีส่วนร่วม

พรประภา สิ้นธุนาวา และคณะ (๒๕๔๕, น.๘) กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไปว่าหมายถึง การที่ประชาชนพัฒนาความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการ

ใช้และการกระจายทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้สติปัญญา และความสามารถในการตัดสินใจกำหนดชีวิตด้วยตนเอง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจำเป็นทั้งวิธีการ (Means) และเป้าหมาย (Ends) ในเวลาเดียวกัน

ซีอี มูว์ (WWW.isc.ru.ac.th,๒๕๕๑) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การนำประชาชนมาเป็นผู้พัฒนา หรือเป็นผู้เปลี่ยนแปลงแทนการเป็นผู้ถูกเปลี่ยนแปลง จะทำให้พวกเขาได้รับรู้ขั้นตอนต่างๆ ทุกขั้นตอนในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง นับตั้งแต่การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติ การวางแผนขั้นตอนในการปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (WWW.isc.ru.ac.th,๒๕๕๑) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า ในกิจกรรมทุกอย่าง ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงานได้ตามที่เขาได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เขาได้ปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการของเขา

จรัญญา วงษ์พรหม (พรประภา สินธุนาวา และคณะ, ๒๕๔๘, น.๘) กล่าวว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา (People Participation for Development) ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนา กระบวนการมีส่วนร่วมมิได้ขึ้นอยู่กับการริเริ่มหรือการวางแผนโดยรัฐ แต่ความสำเร็จอยู่ที่ประชาชนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเป็นอิสระ เน้นการทำงานในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน พลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้งานพัฒนาต่างๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย นอกจากนี้การพัฒนาจำเป็นต้องมีการรวมพลังในลักษณะเบญจภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และประชาชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาท้องถิ่น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (๒๕๒๗, น. ๑๘๘) กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วม อาจจำแนกได้ ๓ ประการ ตามลักษณะการมีส่วนร่วม ดังนี้

(๑) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (direct participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มของเยาวชนกลุ่มต่างๆ

(๒) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (representation organization) เช่น กรรมการของกลุ่ม หรือชุมชน กรรมการกลุ่มเลี้ยงไหม กรรมการหมู่บ้าน

(๓) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนประชาชน (non - representation organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไหร่ก็ได้ทุกเวลา

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ คำร้องอยู่ของสื่อพื้นบ้าน

จินตนา หนูณะ (๒๕๓๓) วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้การแสดงร้องเงิง (มีลักษณะคล้าย รำวง) อันเป็นสื่อการแสดงแบบพื้นเมืองของภาคใต้ค่อยๆ สูญหายไปจากความนิยมของชาวบ้าน และพบว่า มี ๓ ปัจจัย คือ

ปัจจัยตัวแรก คือ การเข้ามาของสื่อมวลชนสมัยใหม่ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนต์ ที่เข้ามาช่วงชิงเวลาที่ใช้ในการพักผ่อน รวมทั้งมหรสพรูปแบบความบันเทิงอย่างใหม่ๆ อีกมากมาย ที่พ่วงติดมากับสื่อมวลชน เช่น การแสดงคอนเสิร์ต การเดินดิสโก้เทค เป็นต้น ที่จะไปเบียดแทนที่การแสดงสื่อพื้นบ้าน โดยที่อัตราแย่งชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้นอาจมากน้อยไปตามแต่ละท้องถิ่น

ปัจจัยประการที่สอง คือ ขีดจำกัดของตัวสื่อประเพณีเอง ตัวอย่างเช่น สื่อพื้นบ้าน มักจะล้มเหลวที่จะหาผู้มาสืบทอดสานต่องานของตน เพราะเยาวชนรุ่นใหม่ได้หวังไปฝึกฝนกับสื่อมวลชน ดังที่มีหลักฐานว่า ในการสำรวจผู้ชมสื่อพื้นบ้านหลายชิ้นที่ผู้วิจัยตั้งเงื่อนไขว่า ต้องเป็นผู้ชมสื่อพื้นบ้านเกิน ๑๐ ครั้งขึ้นไป อายุของกลุ่มตัวอย่างมักเป็นกลุ่มอายุ ๓๐ - ๕๕ ปีขึ้นไป (ปาริชาติ : ๒๕๓๘ , จันทร์เพ็ญ : ๒๕๓๐) ซึ่งหมายความว่าสื่อพื้นบ้านเป็นสื่อของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุเท่านั้น เมื่อขาดโอกาสที่จะชม การชื่นชมและเห็นคุณค่าถึงระดับที่จะเป็นผู้สืบทอดย่อมเป็นไปได้

คุณลักษณะอีกข้อหนึ่งของสื่อพื้นบ้าน ที่เป็นปัจจัยกำหนดการคงอยู่ของสื่อพื้นบ้าน ก็คือ สื่อดังกล่าวเป็นสื่อที่ผูกติดกับประเพณีพิธีกรรมซึ่งมีเงื่อนไขทำให้ปรับตัวยาก เช่น ต้องแสดงเฉพาะมีพิธีกรรม ภายในช่วงเวลาและสถานที่อันจำกัด สื่อประเภทนี้มักจะสูญสลายได้ง่าย ส่วนสื่อพื้นบ้านบางชนิด เช่น หมอลำ อันเป็นสื่อที่มีขอบเขตกว้างขวาง มีทั้งผูกติดกับพิธีกรรม และที่เล่นได้อย่างอิสระ ก็จะมีโอกาสปรับตัวได้ง่าย

ปัจจัยประการที่สาม คือ กลุ่มผู้ชมซึ่งมักจะเป็นตัวตัดสินใจสำคัญถึงการดำรงอยู่ของสื่อพื้นบ้าน ปัจจุบันโอกาสที่จะได้ชมสื่อพื้นบ้านได้ลดน้อยถอยลงไป เนื่องจากปัจจุบันมีสื่อหลายประเภทให้เลือกมากขึ้น หรือวิถีชีวิตของผู้ชมที่แปรเปลี่ยนไปจนไม่เอื้ออำนวยให้เข้าร่วมกับสื่อประเพณี เช่น ต้องมาทำงานในเมืองหลวง ไม่ได้กลับไปร่วมงานบุญพะเวส และเนื่องจากสื่อประเพณีทุกอย่างมีลักษณะตั้งรับ คือ ตัวผู้ส่งสาร/ศิลปินจะอยู่กับที่ ฝ่ายผู้ชมต้องเดินทางออกไปหา ซึ่งต่างจากสื่อมวลชนที่เป็นสื่อรุกเข้ามาถึงในบ้าน ดังนั้น โอกาสถ่าถอยของสื่อประเพณีจึงมีอยู่

ศรีปาน รัตติกาลชลากร (๒๕๓๘) ได้ทำการศึกษาบทบาทของสื่อพื้นบ้าน วัฒนธรรมมอญ อำเภอพระประแดง จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงที่

เกิดขึ้นกับสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญ อำเภอพระประแดงว่า สามารถสืบทอดต่อไปหรือค่อยๆ ลดลงและหมดไปนั้น สามารถสรุปเป็นแนวคิดตามหลักนิเทศศาสตร์ได้ ดังนี้

ปัจจัยภายในที่เกี่ยวกับลักษณะของสื่อพื้นบ้านแต่ละประเภท แบ่งเป็นปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

(๑) ปัจจัยสนับสนุน คือ เป็นสื่อพื้นบ้านที่ใช้สื่อสารอย่างสม่ำเสมอและมีความต่อเนื่องในการถ่ายทอด เปิดกว้างสำหรับทุกเพศทุกวัย ง่ายต่อการเข้าร่วมและปฏิบัติไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนและไม่ต้องอาศัยความสามารถพิเศษ หรือความพยายามในการเข้าร่วมสื่อสารมาก สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชนและเชื้อชาติเด่นชัด มีบทบาทต่อบุคคล ชุมชนและสังคมทั่วไปอย่างเด่นชัด ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนหรือหน่วยงานของรัฐและสื่อมวลชน

(๒) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ส่วนมากจะตรงข้ามกับปัจจัยที่สนับสนุน ปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของสื่อพื้นบ้าน ได้แก่

(๑) การเปลี่ยนสภาพความเป็นอยู่ของชาวมอญพระประแดงจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมและธุรกิจ ส่งผลให้สื่อบางประเภทหมดไป

(๒) นโยบายของรัฐในบางสมัยทำให้สื่อบางอย่างลดลงไปหรือเปลี่ยนแปลง เช่น การตั้งปลดเสาหงส์ ทำให้ประเพณีแห่งหงส์ธงตะขาบเปลี่ยนแปลง คือ เกือบหมดไป เมื่อนำกลับมาปฏิบัติใหม่ ก็มีการแห่ร่วมกันในหมู่บ้านต่างๆ แทนการแห่กันเองในแต่ละหมู่บ้าน

(๓) การกำหนดวันร่วมประเพณีตามจันทรคติ นับตามขั้วขึ้น ข้างแรม ทำให้วันที่มีประเพณีตรงกับวันทำงาน ซึ่งผู้ที่ทำงานตามระบบธุรกิจและราชการไม่สามารถมาร่วมได้ หรือไม่สะดวกจะเข้าร่วม เพราะทางราชการมิได้กำหนดให้เป็นวันหยุด

(๔) ผลจากการเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่จากสังคมเกษตรกรรมมาสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้การร่วมแรงร่วมใจและบริจาคของต่างๆ เพื่อใช้ในประเพณีลดลง และอุปกรณ์เครื่องใช้ตลอดจนแรงงานต่างๆ ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทำให้ชาวมอญส่งนใหญ่ที่มีรายได้น้อยไม่อาจเข้าร่วมได้สะดวก

(๕) วัสดุตามธรรมชาติเริ่มลดลง และหายากขึ้น

(๖) ความเจริญต่างๆ ทำให้สื่อพื้นบ้านบางอย่างหมดความจำเป็น

(๗) การศึกษากับส่วนกลาง ทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่มีโอกาสได้รับการถ่ายทอดภาษาแลประเพณีบางอย่าง

(๘) การแพทย์และสาธารณสุขที่เจริญขึ้น ทำให้การรักษาโรคแผนโบราณลดลง

(๙) ความเชื่อของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนไป ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาทำให้สื่อบางอย่างขาดคนสนใจและไม่เชื่อถือ

(๑๐) การรับสื่อสมัยใหม่ และกระแสวัฒนธรรมตะวันตกทำให้เด็กรุ่นใหม่มองว่าสื่อบางอย่างล้าสมัย

(๑๑) การแต่งงานข้ามกลุ่ม ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

(๑๒) ความซับซ้อนของสื่อที่บ้าน หมายถึงสื่อที่มีความซับซ้อนในทางปฏิบัติหรือผู้ปฏิบัติต้องใช้ความสามารถพิเศษหรือความพยายามจึงจะปฏิบัติได้ ดังนั้นเมื่อชาวมอญรุ่นใหม่ที่ได้เรียนรู้หรือถ่ายทอดสืบมาจึงไม่สามารถกระทำได้

๒.๕.๒ การศึกษาบทบาทของสื่อที่บ้านในด้านต่าง ๆ

จินตนา หนูณะ (๒๕๓๗) ได้ทำการศึกษาบทบาทและการเสื่อมสลายของร่องเง้งต้นหยง (มีลักษณะคล้ายร่าวง) อันเป็นสื่อการแสดงแบบพื้นบ้านของภาคใต้ จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ทางสังคมของร่องเง้งต้นหยงที่มีต่อชุมชนทั้งที่เคยมีและแปรรูปไปบ้างแล้วพบว่ามิมบทบาทหน้าที่สำคัญ ๕ ประการ

(๑) การให้ความบันเทิง อันได้แก่ การผ่อนคลายอารมณ์ความรู้สึก ส่วนตัวของผู้อยู่การหยอกล้อเกี่ยวพาราสิระหว่างนางรำ-คู่เต้น การสร้างอารมณ์ขัน และการใช้เป็นเครื่องประเทืองอารมณ์ ปลุกปลอบอารมณ์คน ผ่อนคลายความตึงเครียดหรือความคับข้องใจ

(๒) การให้ข้อมูลข่าวสาร แจ้งข่าวคราวกิจกรรมความเคลื่อนไหวของชุมชน

(๓) การให้การศึกษา อบรมสั่งสอนชี้แนวทางพึงปฏิบัติและที่ไม่พึงปฏิบัติ

(๔) การรายงานวิพากษ์วิจารณ์สภาพเหตุการณ์และสังคม

(๕) ก่อให้เกิดความปะทะสัมพันธ์และสร้างบูรณาการทางสังคม

สมปอง พิสิษฐ์พัฒนา (๒๕๒๗) ได้ทำการศึกษาข้อมูลทางด้านศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผี จากการศึกษาพบว่า ศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านทั้งในด้านความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพและการรักษาพยาบาล มีลักษณะสืบทอดจากอดีตมาถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ของความเชื่อเพื่อให้สิ่งเหล่านี้อำนวยความสะดวก ให้แก่ครอบครัวโดยเฉพาะกรณีเกี่ยวกับการเจ็บป่วย เห็นได้จากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งก็คือพุทธ พราหมณ์และผี ทำให้คนในหมู่บ้านมีความรู้สึกดีและมั่นใจต่อการหายเจ็บป่วย

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (๒๕๒๗) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผีเจ้านาย” ในสังคมภาคเหนือพบว่าระบบความเชื่อเกี่ยวกับผีดำรงอยู่ควบคู่กับความเชื่อแบบพราหมณ์และพุทธศาสนา ภายใต้โครงสร้างอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างกลมกลืน ทั้งยังมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและการบริหารสังคมไทย ผีเจ้านายต่างทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของผู้คนในสังคมทั้งในด้านจิตใจและวัตถุ ผีเจ้านายเป็นวิธีการหรือรูปแบบคำอธิบายของ

การแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับชนชั้นและสถานการณ์ทางสังคม ม้าจี่หรือร่างทรงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางติดต่อกับเทพหรือผีให้กับแขกหรือลูกค้าที่มีปัญหาเดือดร้อนต่าง ๆ

อานันท์ กาญจนพันธ์ (๒๕๓๑) ได้ศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีผด ผีเม็ง จังหวัดลำปาง พบว่าการเลี้ยงผีผด ผีเม็ง เป็นพลังที่ชาวบ้านเสริมสร้างไว้เพื่อต่อสู้กับความขัดแย้งของสังคม ซึ่งค่อย ๆ ห่างเหินจากธรรมชาติมากขึ้น พิธีกรรมได้สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดินและการร่วมแรงร่วมใจกันของผู้คน การเลี้ยงผีจึงแสดงออกมาให้เห็นถึงคุณธรรมที่สำคัญของชาวล้านนา ผู้ที่มาร่วมในพิธีรู้สึกสนุกสนานและอิมเอิบใจไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้พิธีกรรมยังได้สะท้อนถึงความขัดแย้ง และความกลมเกลียวของสังคม ซึ่งตัวพิธีกรรมเองก็ได้เป็นสื่อที่ทำให้มนุษย์ได้แสดงความรู้สึกลึกต่าง ๆ ออกมา

Torton, ๑๙๗๒ อ้างในนิวัต (๒๕๔๐:๘) กล่าวว่าผีปู้ย่า คือความเชื่อเรื่องผีที่สืบทอดผ่านทางผู้หญิง มีหน้าที่เป็นเหมือนกับสถาบันในการควบคุมทางสังคมของชุมชน เป็นความเชื่อในอำนาจของบรรพบุรุษ แสดงถึงการเคารพในอำนาจของเครือญาติอาวุโส ว่าเป็นอำนาจทั้งหมดที่ต้องชอบธรรม

โคเฮน (Paul Cohen) และวิชัยวัฒนา (อ้างในสุริยา สมุทรกุลดีและคณะ: ๔๘) กล่าวถึงความสำคัญของพิธีการเลี้ยงผีปู้ย่าและพิธีเกี่ยวกับการเลี้ยงผีในภาคเหนือ เช่น ผีผด ผีเม็ง และผีกะว่าสะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพและบทบาทของเพศหญิงในสังคมภาคเหนือ ซึ่งแสดงออกผ่านการนับถือผีทางฝ่ายผู้หญิง การสืบทอดทางลูกผู้หญิงรวมทั้งอำนาจการจัดการของผู้หญิงในครัวเรือน พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับผีดังกล่าวทำหน้าที่เป็นกลไกทางวัฒนธรรมในการควบคุมพฤติกรรมทางเพศของคน (ผู้หญิง) ในสังคม โดยใช้การยอมรับของผีบรรพบุรุษและข้อห้ามเกี่ยวกับผีเป็นมาตรฐานสำคัญ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรโดยเฉพาะที่ดินทำกินและกำลังแรงงานในการเกษตรอีกด้วย

ความเชื่อเรื่องผีปู้ย่ามีบทบาทหน้าที่ในการควบคุมเรื่องทางเพศ โดย Turton (๑๙๗๒) และ Mougne (๑๙๘๑) อ้างในนิวัต (๒๕๔๐:๘-๑๐) เสนอว่าการมีกฎระเบียบในการควบคุมเรื่องทางเพศของลูกสาว ที่อยู่ในวัยแต่งงานและมีบทลงโทษอย่างเข้มงวดรวมในการประกอบพิธีกรรมเพื่อการแต่งงาน ภายใต้อุดมการณ์เรื่องผีปู้ย่า เน้นไปเพื่อรับประกันว่าการแต่งงานของลูกสาวจะสามารถนำมาซึ่งแรงงานที่ดี ขยันขันแข็ง หรือชื่อเสียงและมั่นคงของครอบครัว แต่ Hale อ้างในนิวัต (๒๕๔๐:๑๐) ได้แย้งว่าผีปู้ย่า เป็นกลไกที่เน้นไปที่เรื่องการควบคุมพฤติกรรมทางเพศของผู้ชาย

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องผีปู้ย่ากับบทบาทหน้าที่ด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน เป็นการกล่าวถึงบทบาททางเพศระหว่างหญิงชายที่สัมพันธ์กับความอาวุโสในการจัดการเรื่องการแต่งงานที่ถือเป็นกลไกสำคัญของอุดมการณ์ผีปู้ย่านิวัต สุวรรณพัฒนา (๒๕๔๐: ๑๑)

ในประเด็นเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน งานวิจัยทั้งหมดพบว่าสื่อพื้นบ้านมีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายแตกต่างกันไป ตามทัศนะของนักวิชาการสำนักแฟรงก์เฟิร์ตที่บอกว่าในอดีตสื่อพื้นบ้านมีหน้าที่ที่หลากหลาย แต่ในปัจจุบันหน้าที่เหล่านั้นได้ถูกลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อปะทะกับสื่อสมัยใหม่ หน้าที่ของสื่อพื้นบ้านที่คงเหลืออยู่ส่วนมากจะเป็นการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพปัจจุบัน ดังเช่นพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ถึงแม้จะจัดพิธีกรรมโดยยึดถือวัตถุประสงค์หลักของสื่อพื้นบ้านดั้งเดิม แต่มีการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้านอื่นๆ เข้ามามีบทบาทร่วมเพื่อดึงดูดความสนใจของคนในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด มีการเพิ่มบทบาท หน้าที่ใหม่ๆ ให้กับคนในชุมชน มีการกำหนดคนากีฬาพื้นบ้าน และศิลปการแสดงพื้นบ้าน ดังเช่นรางวัลพื้นบ้านย้อนยุค เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวด้วย ซึ่งหน้าที่เหล่านี้ได้ตอบสนองความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

๒.๕.๓ สื่อพื้นบ้านกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป

อดุลย์ ดวงทวีรัตน์ และคณะ ได้ทำการวิจัย โครงการแนวทางการเสริมสร้างและพัฒนามาบทบาทของสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Reserch :PAR) และผลจากการวิจัยได้พบประเด็นสำคัญ ๒ ประการ คือ

ประเด็นแรก คำว่า “วัฒนธรรม” คนส่วนใหญ่มองวัฒนธรรมเป็นเพียง “รูปแบบ/ส่วนที่มองเห็น” เท่านั้น ไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจถึง “คุณค่า/เนื้อหา/ความหมาย” ซึ่งเป็นส่วนที่มองไม่เห็นของวัฒนธรรม/สื่อพื้นบ้านเลย ปรัชญาการค้นพบคือ ยังมีคนเป็นจำนวนมาก (ทั้งจากผู้ที่ได้รับการศึกษาชั้นสูงและผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อย) ที่ยังมีการดูถูกความเชื่อของคนบางกลุ่ม เช่น หาว่าเป็นเรื่องล้าสมัยและเป็นเรื่องงมงาย เป็นต้น

ประเด็นที่สอง วัฒนธรรม/สื่อพื้นบ้านสามารถที่จะรื้อฟื้นขึ้นมาได้ ในการรื้อฟื้นวัฒนธรรม/สื่อพื้นบ้านนั้น ต้องดำเนินงานเน้นที่กระบวนการเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับเจ้าของวัฒนธรรม ต้องใช้หลักการ “สิทธิทางวัฒนธรรมของเจ้าของวัฒนธรรม” นั่นคือ ให้เจ้าของวัฒนธรรมเป็นคนตัดสินใจว่าจะรื้ออะไรและรื้ออย่างไร และในการรื้อฟื้นสืบทอดนั้นต้อง “ครบเครื่องเรื่องรื้อฟื้น” นั่นก็คือ ต้องได้ทั้งส่วนที่เป็น “รูปแบบ” และส่วนที่เป็น “คุณค่า/เนื้อหา/ความหมาย” ของวัฒนธรรม /สื่อพื้นบ้าน โดยการรื้อฟื้นวัฒนธรรม/สื่อพื้นบ้าน ต้องกระทำภายใต้เงื่อนไข เพื่อชุมชน โดยชุมชนและเป็นของชุมชน

บทที่ ๓ ระเบียบวิธีการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

โครงการวิจัยครั้งนี้ เป็นการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม โดยใช้กรณีศึกษา พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก จึงได้กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ขั้นการเตรียมการ : การสร้างความเข้าใจ ให้ความรู้ และวางแผนร่วมกัน มีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ผู้นำชุมชน และทีมงานวิจัย เพื่อสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการและเป้าหมายของการทำงานในครั้งนี้ โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมที่ต้องให้คนในชุมชน (คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ) ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เพื่อให้คนในชุมชนร่วมเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับคนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรม

ขั้นที่ ๒ ขั้นศึกษาชุมชนและสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ทั้งนี้สื่อพื้นบ้านถือได้ว่ามีลักษณะเฉพาะถิ่น มีอัตลักษณ์ร่วมของแต่ละชุมชน ดังเช่น สื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวในแต่ละจังหวัดก็จะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงต้องทำการศึกษาสื่อพื้นบ้านและพิจารณาควบคู่ไปกับบริบทชุมชน

ขั้นที่ ๓ ขั้นการตรวจสอบข้อมูล ทีมผู้วิจัยนำเสนอข้อมูล ผลที่ได้จากการศึกษา ผลสรุปและข้อเสนอแนะ ในวาระการประชุมคณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ เพื่อสร้าง ความรู้สึกร่วมกัน ร่วมกัน ในการสรุปประเด็นต่างๆ

ขั้นที่ ๔ ขั้นเผยแพร่รายงานผลการศึกษา

๓.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ จำนวน ๕ คน ผู้นำชุมชน จำนวน ๒ คน ครูและนักเรียนในตำบลเขาพระ จำนวน ๕ คน ผู้ประกอบพิธีกรรม จำนวน ๒ คน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเขาพระ จำนวน ๑ คน และ ประชาชนในตำบลเขาพระ จำนวน ๓ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

๓.๓.๑ จัดเวทีเสวนา ทั้งเวทีระดับหมู่บ้าน และเวทีเสวนากลุ่มย่อย มีขั้นตอนดังนี้

ครั้งที่ ๑ การจัดเวทีระดับหมู่บ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ และวางแผนร่วมกันระหว่างทีมผู้วิจัย กับคณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ

ครั้งที่ ๒ การเสวนากลุ่มย่อยระหว่างทีมผู้วิจัยและผู้นำชุมชน ในเรื่อง ประวัติความเป็นมาของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ครั้งที่ ๓ การเสวนากลุ่มย่อย ระหว่างทีมผู้วิจัยกับผู้ประกอบพิธีกรรม และประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ ในเรื่องสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว

๓.๓.๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล ได้แก่ ประธานสภา วัฒนธรรมตำบลเขาพระ ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาสวัดเขาพระ วัดบุญหย่อง โดยมี คำถามหลักในเรื่องประวัติชุมชน และเรื่องพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ดังนี้

(๑) เรื่องประวัติชุมชน ประกอบด้วย

ชื่อชุมชน ที่ตั้ง อาณาเขต

การเกิดชุมชน

ชาติพันธุ์ในชุมชน

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ผู้นำชุมชน ศูนย์กลางชุมชน

สภาพภูมิศาสตร์

การประอาชีพของกลุ่มชน

การติดต่อกับโลกภายนอก/ชุมชนอื่น

ศาสนสถาน ความสำคัญต่อชุมชน

เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ชุมชน

(๒) เรื่องพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ประกอบด้วย

ประวัติพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว

ความสำคัญของพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวที่มีต่อชุมชน

คติ ความเชื่อที่มีต่อพิธีกรรม

ขั้นตอนพิธีกรรม

ผู้ประกอบพิธีกรรม

การมีส่วนร่วมของชุมชน

ทั้งนี้ คำถามแต่ละเรื่องที่ถามแต่ละบุคคล จะมีรายละเอียดแตกต่างกันไปตาม บทบาท หน้าที่และความเกี่ยวข้องของบุคคล

๓.๓.๓ การสังเกตและจดบันทึก ในการดำเนินการจัดพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของ ชุมชนตำบลเขาพระ เริ่มตั้งแต่การประชุมคณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมตำบลเพื่อเตรียมงาน การสนับสนุน ส่งเสริมขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ การมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น วัด โรงเรียน ตลอดจนชาวบ้านในการจัดพิธีกรรม ก่อนวันจัดพิธี ความร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านใน

การเตรียมสถานที่ เครื่องประกอบพิธีกรรม จนถึงวัดจัดพิธีกรรม และการให้ความสนใจของผู้เข้าร่วมพิธีกรรม

๓.๓.๔ ต้นไม้แห่งคุณค่า เพื่อการวิเคราะห์รูปแบบและส่วนที่เป็นคุณค่าพิธีกรรม

๓.๓.๕ ตาข่ายความสัมพันธ์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบย่อยของพิธีกรรม

๓.๔ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การจดบันทึก มาวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งต้องคำนึงถึงความเที่ยงตรง และเชื่อถือได้ของข้อมูล โดยการจัดกลุ่มสนทนา (Group Discussion) และบรรยายเชิงวิเคราะห์

บทที่ ๔

ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

๔.๑ บริบทชุมชน

ตำบลเจ้าพระยา

ที่ตั้ง

ตำบลเจ้าพระยา เป็น ๑ ใน ๑๒ ตำบล ของอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของอำเภอเมืองนครนายก ห่างจากที่ว่าการอำเภอ ๕ กิโลเมตร ตามถนนสายเขาทุเรียน - เขมะคำทอง ตำบลเจ้าพระยา มีสภาพโดยทั่วไปเป็นที่ราบ ทางตอนบนเป็นภูเขาสูง จากนั้นบางส่วนอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีภูเขาติดต่อกันเป็นเทือก ส่วนทางตอนกลางและตอนล่างเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่ดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย เหมาะสมกับการทำการเกษตร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบ้านใหญ่ อำเภอเมืองนครนายก

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลพรหมณี อำเภอเมืองนครนายก

การเกิดชุมชน

ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก เดิมมีราษฎรอพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ และบริเวณใกล้เคียงเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินแถบเชิงเขาบริเวณหมู่ที่ ๔ บ้านเขาพระ ตำบลเขาพระ ในปัจจุบัน และได้ขึ้นไปหาอาหารและของตามป่าบริเวณชายป่าเชิงเขา จึงทำให้บังเอิญไปพบพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ซึ่งประดิษฐานอยู่บนเทือกเขานั้น ไม่ทราบว่่าก่อสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยใด เมื่อชาวบ้านได้หาอาหารป่าได้พอสมควรก็กลับมายัง หมู่บ้าน และได้เล่าขานให้เพื่อนบ้านได้ฟังต่อๆ กันไป จนเป็นที่เลื่องลือและผู้คนให้ความสนใจเคารพนับถือสืบต่อกันมา คนทั่วไปจึงเรียก ภูเขาลูกนี้ว่า “เขาพระ” เมื่อกาลเวลาผ่านไป พระพุทธรูปดังกล่าวได้หายสาบสูญไปโดยไร้ร่องรอย ต่อมาเมื่อทางราชการได้มีการแบ่งท้องที่การปกครองออกเป็น หมู่บ้าน ตำบล จึงใช้ชื่อของตำบลตามที่ประชาชนเรียกขานเป็น มงคลว่า “ตำบลเขาพระ” มาจนตราบเท่าถึงปัจจุบัน

ชาติพันธุ์ในชุมชน

ประชาชนในตำบลเขาพระส่วนใหญ่ สืบเชื้อสายมาจากราษฎรที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ ดังนั้น จึงเป็นคนไทยเชื้อสายลาว โดยเฉพาะในหมู่ที่ ๔ บ้านเขาพระ หมู่ที่ ๗ บ้านนุห้อย และหมู่ที่ ๑๐ บ้านปากช่อง

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

สภาพบ้านเรือนของชุมชนในตำบลเขาพระ มี ๒ ลักษณะ คือ หมู่บ้านขนาดใหญ่และหมู่บ้านขนาดเล็ก หมู่บ้านขนาดใหญ่ จะมีพื้นที่อยู่ใน หมู่ที่ ๕ บ้านเขาทุเรียน บริเวณรอบวัดเขาทุเรียน ซึ่งเป็นที่ตั้งที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ หมู่ที่ ๗ บ้านนุห้อย และบริเวณสองฟากถนนที่ตัดผ่านจากแยกบ้านใหญ่ ถึงบ้านวังรี หมู่ที่ ๑๒ ส่วนหมู่บ้านขนาดเล็กจะกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณที่มีลำคลอง ทุ่งนา

ลักษณะบ้านเรือนของชาวบ้านตำบลเขาพระ เป็นเรือนอยู่อาศัยทั่วไป แต่เดิมนิยมสร้างบ้านชั้นเดียวพื้นไม้กระดาน หลังคามุงจากหรือแฝก ใต้ถุนสูงเพื่อเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนํ้างเล่น ตลอดจนกิจกรรมอื่นๆ เรือนประเภทนี้ ปัจจุบันยังหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้าง เรือนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันได้มีการเปลงรูปแบบตามความนิยมสมัยใหม่ ใช้วัสดุแบบสมัยใหม่ บ้างก็ต่อเติมบ้านเก่าให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เปลี่ยนหลังคาบ้าง ต่อเติมใต้ถุนชั้นล่างเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยบ้าง

ผู้นำชุมชน

ตำบลเขาพระ ได้รับยกระดับเป็นนิติบุคคล (สภาตำบล) ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ และได้รับการยกระดับเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งมีที่ตั้งที่ทำการอยู่ที่บริเวณวัดเขาทุเรียน หมู่ที่ ๕ ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก และมีคณะกรรมการดำเนินการในรูปของสภาฯ และคณะกรรมการบริหาร ดังนี้

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ

๑. นายกุศล สายทอง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
- ๒ นายสัญญา รัตนดิถก ณ ภูเก็ต รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
๓. นายเสกฐวุฒิ ทูมมา เลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ

คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ

๑. นายสมาน ขาวเผือก นายกององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
๒. นายไสว หอมยิ่ง รองนายกององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
๓. นายเข็มพร ห่อคำ รองนายกององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
๔. นางเกษร สุวรรณกิจ เลขานุการนายกององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ

การปกครอง

ตำบลเขาพระ แบ่งการปกครองออกเป็นหมู่บ้านจำนวน ๑๓ หมู่บ้าน โดยมี นายบุญสงค์ กัตตา เป็นกำนันตำบลเขาพระ นายจินดา ดอกจันทร์ เป็นแพทย์ประจำตำบล นายสมัย พรหมมาลัย และนางสาวณีย์ วัระยะเชษฐกุล เป็นสารวัตรกำนัน ประกอบด้วยหมู่บ้านต่างๆ ดังนี้

- หมู่ที่ ๑ บ้านวังคูม นายพลชัย สีลาเขต เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ ๒ บ้านเกาะกระชาย นายบุญธรรม ศรีผา เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ ๓ บ้านเขาสลักหิน นายสำเนา พาทิ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ ๔ บ้านเขาพระ นายไพฑูรย์ มีนา เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ ๕ บ้านเขาทุเรียน นายบุญสงค์ กัตตา เป็นกำนัน
- หมู่ที่ ๖ บ้านวังไทร นายนันท์พัฒน์ สีลาเขตร์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ ๗ บ้านบุห้อย นางอุบล ชะบาทอง เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ ๘ บ้านกุดตะเคียน นายทวี ทองดีเรียน เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ ๙ บ้านเนินมะค่า นายประทวน กัตตา เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ ๑๐ บ้านปากช่อง นายสอาด พวยอ้วน เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ ๑๑ บ้านเขาลำควน นายสีนวน กัตตา เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ ๑๒ บ้านวังรี นางหัสสา ห่อคำ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ ๑๓ บ้านวังทิพย์ นายวิชัย โยมศรีเคน เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ศูนย์กลางชุมชน

ชาวบ้านตำบลเขาพระ ยังคงยึดถือวัดประจำหมู่บ้านเป็นศูนย์กลางชุมชน โดยเฉพาะวัดที่เป็นที่ตั้งโรงเรียน ในการทำกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการประชุม การจัดงานประเพณี การพบปะสังสรรค์ แต่ในการรวมกลุ่มมักจะมีแต่ผู้สูงอายุ และเด็กเล็ก

สภาพภูมิศาสตร์

ตำบลเขาพระมีสภาพโดยทั่วไปเป็นที่ราบ ทางตอนบนเป็นภูเขาสูง จากนั้นบางส่วนอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีภูเขาติดต่อกันเป็นเทือก ส่วนทางตอนกลางและตอนล่างเป็นที่ราบลุ่มพื้นที่ดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย เหมาะสมกับการทำการเกษตร

การประกอบอาชีพ

ที่	อาชีพ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
๑	เกษตรกร	๘๔๔	๕๒
๒	ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ	๘๒	๕.๐๕
๓	พนักงานหน่วยงานเอกชน	๒๕๒	๑๘
๔	ธุรกิจส่วนตัว	๖๖	๔.๐๓
๕	รับจ้างทั่วไป	๓๗๒	๒๒.๐๕
๕	อื่นๆ	๓๑	๑.๙
รวม		๑,๖๘๗	๑๐๐

ชุมชนตำบลเขาพระ โดยสภาพแวดล้อมของชุมชนเป็นที่ราบลุ่มและภูเขา ในอดีตประชาชน ร้อยละ ๘๐ มีอาชีพทำนา เมื่อสภาพความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้การประกอบอาชีพของชุมชนตำบลเขาพระเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับสภาพดินฟ้าอากาศไม่เป็นไปตามฤดูกาล ทำให้ประชาชนทำนายน้อยลง เหลือเพียง ร้อยละ ๔๐ บางครอบครัวหันไป ทำสวน ทำไร่ และประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขาย ได้แก่ รับจ้างทั่วไป และค้าขายผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล บ้างก็จัดทำสินค้าพื้นเมืองจำหน่ายเพื่อเสริมรายได้จากอาชีพหลัก

การติดต่อกับชุมชนอื่น

ตำบลเขาพระ เป็น ๑ ใน ๑๒ ตำบล ของอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของอำเภอเมืองนครนายก ห่างจากที่ว่าการอำเภอ ๕ กิโลเมตร สามารถใช้เส้นทางตามถนนสายเขาทุเรียน - เขามะค่าทอง ซึ่งเป็นถนนสายหลักในตำบลเขาพระ ไปสิ้นสุดที่ หมู่ ๑๒ บ้านวังรี ส่วนถนนภายในตำบล มีถนนแยกจากถนนสายหลัก เช่น แยกจากเขาทุเรียน ไปตามถนนเขาทุเรียน - เขาน้อย ผ่านหมู่บ้าน ไปถึงวัดเขาน้อย และโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ตำบล

พรหมณี ถนนสายเขาทุเรียน – สารีกา ผ่านวัดกุศตะเคียน เขาแดง ไปบรรจบกับแยกประชาเกษม ตำบลสาริกา ถนนสาริกา – นครนายก ได้ จะเห็นได้ว่าการคมนาคมภายในตำบลสามารถเข้าสู่ตำบล และติดต่อกับชุมชนในตำบลอื่นได้หลายเส้นทาง

การนับถือศาสนา

ประชาชนในตำบลเขาพระส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ และมีศาสนสถานต่าง ๆ ทั้งหมด จำนวน ๕ วัด ดังต่อไปนี้

- วัดวังตุม ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๑ ตำบลเขาพระ
- วัดเกาะกระชาย ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๒ ตำบลเขาพระ
- วัดเขาพระ ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๔ ตำบลเขาพระ
- วัดเขาทุเรียน ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๕ ตำบลเขาพระ
- วัดบุหยัง ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๗ ตำบลเขาพระ
- วัดบ้านขาม ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๗ ตำบลเขาพระ
- วัดกุศตะเคียน ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๘ ตำบลเขาพระ
- วัดสมบุญสามัคคี (ปากช่อง) ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเขาพระ
- วัดวังทิพย์พันธาราม (วังรี) ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลเขาพระ

เหตุการณ์สำคัญ

ตามประวัติศาสตร์เมืองนครนายก สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย บริเวณพื้นที่โดยรอบเขาชะง็อก เขาฝาละมี และเขาทุเรียน จังหวัดนครนายก มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๔ ครั้งที่ญี่ปุ่นขอผ่านแดนไทย โดยมาตั้งค่ายทหารภายในบริเวณไทย คือ ตั้งทัพบก ณ บริเวณเขาไม้รัง เขาทุเรียน และเขาชะง็อก ส่วนทัพเรือตั้ง ณ บริเวณเขาฝาละมี ทำให้ราษฎรในบริเวณดังกล่าวรับรู้และเกี่ยวข้องกับทหารญี่ปุ่นระหว่างสงคราม เช่น รับจ้างสร้างถนน สร้างบ้านพัก ได้รับค่าจ้างวันละ ๕ บาท ทำงานที่เขาชะง็อกในลักษณะทำเข้ากลับเย็น ซึ่งทหารญี่ปุ่นจะนำรถออกไปรับที่หน้าประตูค่าย ทำงานระหว่างเวลา ๐๗.๐๐ ถึง ๑๗.๐๐ น. มีการตรวจค้นทั้งขาไป-กลับ คนงานต้องนำข้าวไปรับประทาน สร้างบ้านพักโดยใช้ไม้ไผ่ผุงหลังคาจาก นอกจากนั้นยังได้ขูดอูโมงค์ที่เขาชะง็อก เขาฝาละมี โดยจ้างแรงงานชาวบ้าน ส่วนแรงงานเชลยศึกประมาณ ๑,๐๐๐ คน ให้ทำถนนและปลูกบ้านตลอดเวลา โดยไม่หยุดปฏิบัติงานแม้ฝนตก ราษฎรบางกลุ่มได้ค้าขายกับทหารญี่ปุ่น เช่น ขายผลไม้ต่างๆ อาทิ กล้วยน้ำว่า ขนมะโม่จิ แต่บางกลุ่มก็ลักขโมยสิ่งของต่างๆ ภายในค่ายทหาร

ปัจจุบัน ภายในวัดเขาทุเรียน ได้มีการสร้างอนุสรณ์สถานทหารญี่ปุ่น ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่เป็นหลุมฝังศพทหารญี่ปุ่น นอกเหนือจากที่สร้างไว้ในวัดพรหมณี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒

นอกจากนี้ ภายในเขตตำบลเขาพระ ยังมีการสำรวจค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีโดยกรมศิลปากร เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๕ ที่บ้านกุดตะเคียน หมู่ที่ ๘ พบหลักฐาน เศษภาชนะดินเผาหลายชนิด สมัยอยุธยา ที่บ้านเกาะกระชาย หมู่ที่ ๒ พบหลักฐานเศษหม้อแตกสมัยอยุธยา

แหล่งท่องเที่ยว

สวนวังทิพย์

ตั้งอยู่เลขที่ ๖๗/๓ หมู่ที่ ๑๓ ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก เป็นแหล่งท่องเที่ยว ปลูกดอกดาหลา โดยนายโสทธิพิศ ทิวแก้ว ผู้เป็นเจ้าของกิจการ ได้ค้นพันธุ์จากโครงการหลวง ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ ในพื้นที่ ๖๕ ไร่ ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาดูงานตลอดเวลา รายได้จากจำหน่าย ดอกดาหลา ๒๕,๐๐๐ บาท/เดือน

นอกจากนี้ภายในสวนวังทิพย์ ยังมีการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ เป็นบ้านที่เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มาศึกษาชมธรรมชาติหรือมาพักผ่อน มีห้องประชุม ห้องพัก สามารถบรรจุคนได้ประมาณ ๑๐๐ กว่าคน ค่าบริการ คนละ ๑๐๐ บาท

อ่างเก็บน้ำทรายทอง

ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๒ ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก สร้างขึ้นราว พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๖ บรรจุน้ำ ๒ ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสวยงาม ทำให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมธรรมชาติและพักผ่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูฝน

๔.๒ พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว

พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว เป็นสื่อพื้นบ้านประเภทประเพณี เป็นแบบแผนวัฒนธรรมไทยที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้น และตั้งสมมติตั้งแต่อดีตและสืบทอดมาจนกลายเป็นเครื่องมือที่ใช้ส่งรับและเก็บข้าวสารที่เป็นสัญลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสังคม

การสู่ขวัญเป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายลาว ที่กระทำสืบทอดกันมาช้านานตั้งแต่บรรพบุรุษ เป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวพันอย่างแน่นแฟ้นกับวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทุกเพศทุกวัยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ซึ่งเป็นประเพณีที่ทำกันแทบทุกโอกาส

การจัดพิธีสู่ขวัญมีสาเหตุมาจากความดี คือ ทำขึ้นเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ชีวิต ให้ความร่มเย็นเป็นสุข เป็นต้นว่า สู่ขวัญแต่งงาน สู่ขวัญบวชนาค สู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่ สู่ขวัญคนป่วย แม้ในเรื่องการประกอบอาชีพหรือการทำมาหากินก็จะมีพิธีกรรมนี้แทรกอยู่ เช่น การสู่ขวัญข้าว สู่ขวัญลาน สู่ขวัญควายและวัว หรือในบางครั้งในโอกาสพิเศษ เช่น ได้ลูกใหม่ ไปค้าขายได้เงินมามาก ได้เลื่อนขั้นเลื่อนยศ นอกจากนี้การจัดพิธีสู่ขวัญในบางครั้งก็มีสาเหตุมาจาก สิ่งไม่ดี กล่าวคือเป็นการจัดให้มีขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขับไล่สิ่งที่ไม่ดี หรือสิ่งที่เป็นอัปมงคล ให้หนีหายไป เช่น เมื่อหายจากเจ็บป่วย ลูกเสีย เมียตาย ก็จะทำการสู่ขวัญ การกระทำในที่นี้ก็ เพื่อทะนุถนอมน้ำใจ ปลุกปลอบส่งเสริมจิตใจให้ดี มีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิตในโอกาสต่อไป

พิธีกรรมสู่ขวัญข้าวเป็นพิธีกรรมหนึ่งในหลายๆ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวและการทำนา ซึ่งเชื่อกันว่าเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ ๑๕,๐๐๐ ปี และได้พัฒนามาในฐานะที่เป็นเทคโนโลยีประการหนึ่งให้กับมนุษย์ได้ใช้เป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์กับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จนทำให้มนุษย์ก้าวพ้นอารยะ (barbarian) มาเป็นอารยะ (civilization) นั้น แม้ว่าพฤติกรรมของมนุษย์ในการทำอะไรเลื่อนลอย ในการทำนาหว่าน และในการทำนาค่ายังคงมีอยู่ แต่ดูเหมือนว่า ปัจจุบันวิวัฒนาการของพฤติกรรมมนุษย์เกี่ยวกับอาหารในขั้นตอนนี้กำลังถูกกำหนด (determination) ไว้กับโลกในลักษณะที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อีกต่อไป

ประวัติพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวตำบลเขาพระ

พิธีกรรมสู่ขวัญข้าวเป็นประเพณีของชาวตำบลเขาพระที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นความเชื่ออันเกี่ยวเนื่องกับแม่โพสพ ซึ่งเชื่อกันว่าแม่โพสพคือเทพธิดาประจำข้าวหรือเจ้าแม่แห่งข้าว เป็นผู้คอยดูแลต้นข้าวให้เจริญงอกงาม ถ้าชาวนาทำพิธีกราบไหว้บูชาแม่โพสพตามประเพณีแล้ว จะทำให้ร่ำรวยอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น หลังจากชาวบ้านได้เก็บเกี่ยวข้าว นำข้าวมาวัด มาฝัดและนำขึ้นยุ้งฉาง พอถึงวันที่เป็นสิริมงคล เดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ ก็จะเปิดยุ้งฉางนำเอาข้าวเปลือกมากองเพื่อประกอบพิธีสู่ขวัญข้าว ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่า เมื่อได้บูชาแม่โพสพ เรียกขวัญที่ตกอยู่ท้องนาขึ้นสู่ยุ้งฉางแล้ว ในปีต่อๆ ไปจะได้ผลผลิตข้าวมากขึ้น ปราศจากศัตรูและพืชและสัตว์มาทำลายข้าว

เครื่องบูชาหรือเครื่องคายในพิธีสู่ขวัญข้าว ประกอบด้วย

๑. ใบคูณ ๕ ใบ
๒. ใบยอ ๕ ใบ
๓. ขันหมากเบ็ง (พานบายศรี)ห้าชั้น ๒ ขัน

๔. กระทงใหญ่เก้าห้อง ใส่เครื่องบัตผลิต่างๆ มีหมากพลู บุหรี่ ข้าวตอก ดอกบานไม่รู้โรย

ดอกกรัก ถั่วงา อาหารคาวหวาน หมากไม้ เหล้าไห ไก่ตัว ไข่ไก่ ข้าวต้มมัด เผือก มัน มันแข็ง มันอ่อน มันนุก ข้าวต้มใส่น้ำอ้อย

๕. ต้นกล้วย
๖. ต้นอ้อย
๗. ขัน ๕ ขัน ๘ (พานใส่ดอกไม้และเทียนจำนวนอย่างละ ๕ คู่และ ๘ คู่ ตามลำดับ)
๘. เทียนกิ่ง

๙. ฐูป

๑๐. ประทีป
๑๑. แป้งหอม
๑๒. น้ำหอม

๑๓. พานใส่แหวน หวี กระจก
๑๔. เครื่องนอน มีสาดอ่อน (เสื่อ) หมอนลาย หมอนฟิง แป้งน้ำ
๑๕. พักแพง พักทอง กล้วยตานี กล้วยอ็อง (กล้วยน้ำว้า)
๑๖. เงินคาย ๑ บาทกับ ๑ เฟื้อง

ขั้นตอนพิธีกรรม

๑. จัดเครื่องบูชาวางไว้บนกองข้าว ในศูนย์กลางข้าวมีผ้าขาวปูรองรับ โยงค้ายสายสิญจน์ จากเครื่องบูชานั้น โยงไปรอบขี้ผึ้งและไปยังเรือนเจ้าของขี้ผึ้ง

๒. หมอขวัญหรือเจ้าพิธีจะนุ่งขาวห่มขาวแบบพราหมณ์ ถือหนังสือโบราณก้อมเรื่องคำสูตรขวัญข้าวขึ้นไปขี้ผึ้ง นั่งลงตรงหน้าเครื่องบูชา หันหน้าไปทางทิศที่เป็นมงคลประจำวัน ให้อาหารพระรัตนตรัย ปาวสักเลขมนุมนเทวดาแล้วอ่านคำสูตรขวัญข้าวจากหนังสือก้อม

๓. ในขณะที่หมอขวัญกำลังร่ายคำอยู่นั้น จะมีคน ๒ คน ยืนระวางอยู่ ๒ ข้างประคองขี้ผึ้ง คอยส่งเสียงร้องเรียกขวัญข้าวเป็นระยะ ๆ สอดคล้องกับคำสูตรของหมอสูตร

๔. เมื่อหมอขวัญว่าคำสูตรจบลงเป็นอันเสร็จพิธี แต่เครื่องบูชาทั้งหลายให้วางไว้ที่เดิมอีก ๗ วัน เว้นแต่มีสิ่งใดที่เนาบุญก็เก็บออกได้

๕. ห้ามทำการตัดข้าวออกจากขี้ผึ้งก่อนจะครบ ๗ วัน หลังจากทำพิธีสู่ขวัญข้าวแล้ว

ผู้ประกอบการพิธี

ผู้ประกอบการพิธี หรือที่เรียกว่าหมอขวัญ เป็นชาวตำบลเขาพระ ล้วนมีความสามารถในการประกอบพิธีเป็นหมอขวัญหรือเจ้าพิธีในงานต่างๆ เช่น พิธีบวชนาค แต่งงาน สู่ขวัญเด็กแรกเกิด โกงนไฟ จากการสัมภาษณ์ ถึงความเป็นมา เป็นผู้สนใจและท่องจำจากบรรพบุรุษบ้าง ศึกษาจากตำราบ้าง โดยอาศัยประสบการณ์ฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ได้แก่

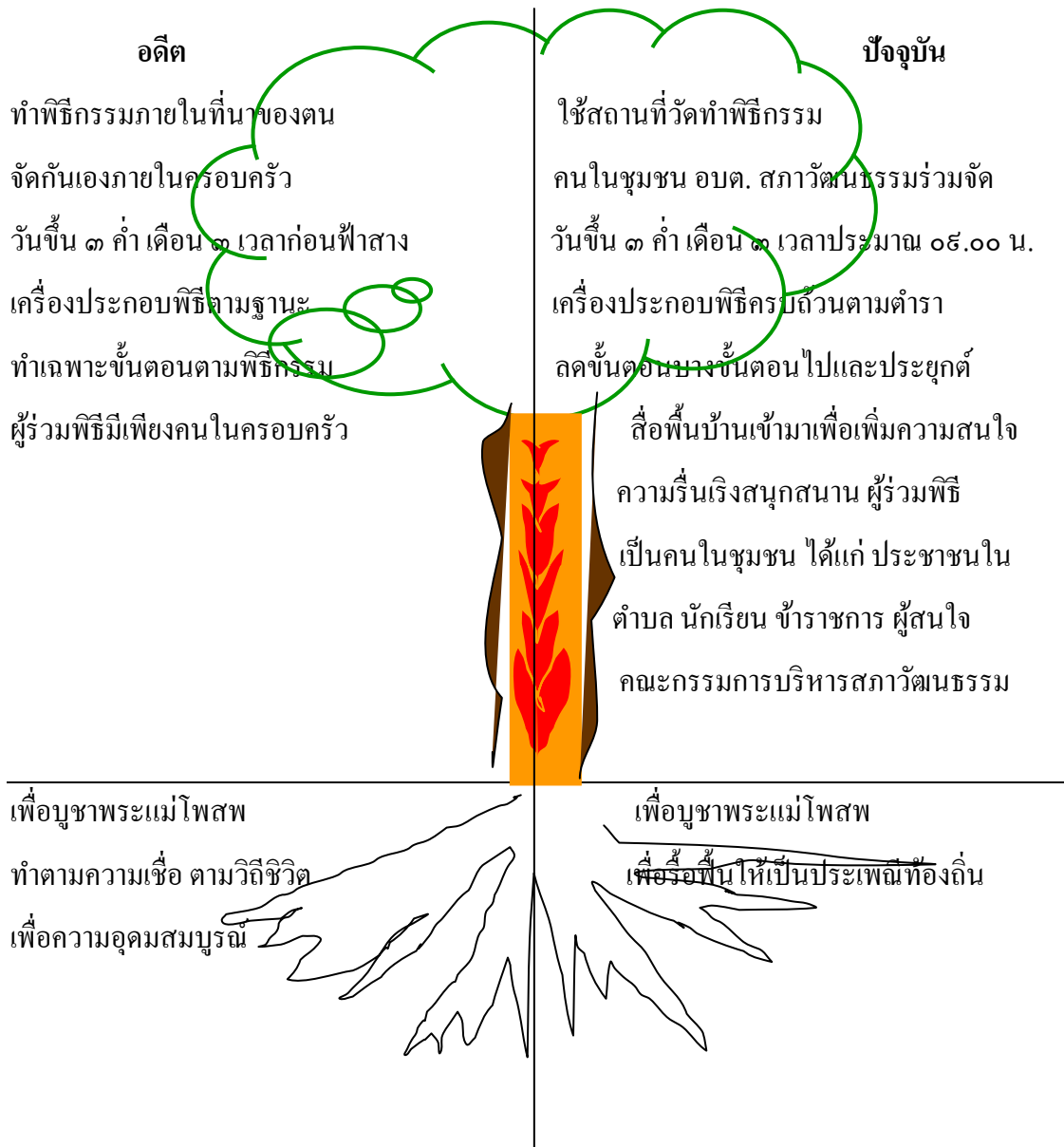
๑. นายแห อโนดาช (ปัจจุบันถึงแก่กรรม)

๒. นายจัน พวยฮ้วน ปัจจุบันอายุ ๘๑ ปี

๓. นายจันทา สายตรี อายุ ๘๑ ปี

๔. นายสมักร ศรีทอง อายุ ๖๑ ปี

๔.๓ การเปรียบเทียบ “พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว” ในอดีตและปัจจุบัน โดยใช้ต้นไม้ “อุปมาอุปไมย”

๔.๔ การมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการสัมภาษณ์ นายไสว ศรีทา ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลคงละคร และ นายจันทา สายตรี ผู้ประกอบพิธี เล่าว่า ชาวตำบลเขาพระ โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และเป็นอาชีพที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ในสมัยโบราณการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา นิยมใช้วัสดุในท้องถิ่น ทำเครื่องมือเครื่องใช้ตามความต้องการด้วยตนเอง เช่น คันไถ คราด วัวควาย เป็นต้น และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามคุณธรรม น้ำใจ ในฐานะเพื่อนบ้าน การได้ผลผลิตจากการทำนา คือ ข้าว ซึ่งส่วนหนึ่งเก็บไว้เพื่อยังชีพ ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นรายได้แก่ครอบครัว ทำให้ผู้ประกอบอาชีพทำนามองเห็นความสำคัญของข้าว และเป็นเรื่องราวผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยมานาน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เกิดเป็นวัฒนธรรม และได้มีการสร้างสรรค์พิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวและการทำนาจนกลายเป็นความเชื่อ เพื่อเป็นหลักให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินชีวิต มีวัตถุประสงค์และแนวทางเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณธัญญาหาร และความอยู่เย็นเป็นสุขของคนในชุมชน และสิ่งที่เกี่ยวข้อง

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวและการทำนา ในสมัยโบราณจะเริ่มตั้งแต่

พิธีบวงสรวงเช่น ไร่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อแสดงความเคารพนับถือ ความกตัญญูกตเวทิตการตอบแทนบุญคุณต่อสิ่งศักดิ์เหล่านั้น และขอพระให้อยู่เย็นเป็นสุข ทำมาหากินสะดวก

พิธีเลี้ยงผีตาแฮก เป็นการบวงสรวง บนบานขอให้การเพาะปลูกข้าวในปีนั้นๆ ดำเนินไปด้วยดี ได้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์

พิธีสู่ขวัญข้าว เป็นพิธีกรรมภายในครอบครัว จัดขึ้นหลังจากเอาข้าวขึ้นยุ้งแล้ว อัญเชิญแม่โพสพ เพื่อบูชา ขอมมาลาโทษ

ต่อมา สภาพสังคม เศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การทำนาเปลี่ยนจากแบบพื้นบ้านมาเป็นแบบสมัยใหม่ มีการนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการทำนามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมดินใช้รถไถแทนวัวควาย การเพาะปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยวและนวด ล้วนแต่ใช้เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยขึ้น จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิต พิธีกรรมต่างๆ ในการทำนาก็เปลี่ยนแปลงไป บางคนเลิกปฏิบัติ เหลือชานาเพียงไม่กี่คนที่ยังคงมีความเชื่อและปฏิบัติพิธีกรรมนี้

ในปี ๒๕๓๖ นายไสว ศรีทา ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ ได้เห็นว่าถึงความสำคัญของพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวและการทำนา ที่เป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยเฉพาะพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว จึงได้รื้อฟื้นเพื่อสืบทอดให้เด็ก เยาวชนในตำบลได้รู้เห็น และร่วมรักษาสืบทอด

ต่อไป จึงได้เปลี่ยนรูปแบบจากสถานที่ประกอบพิธีในครอบครัว มาใช้วัด เป็นสถานที่ประกอบพิธี และได้ชักชวนผู้นำชุมชน หน่วยงาน โรงเรียนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ

นับตั้งแต่ ปี ๒๕๓๖ เป็นต้นมา การจัดพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว จึงกลายเป็นประเพณีของชาวตำบลเขาพระที่ชุมชน หน่วยงาน สถานศึกษา และทุกภาคส่วนร่วมปฏิบัติ ไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของพิธีกรรมดั้งเดิมเท่านั้น และยังคงใช้พิธีกรรมสู่ขวัญข้าวเป็นสื่อในการร่วมแรงร่วมใจทำกิจกรรมร่วมกัน การสร้างความสามัคคี การรื่นเริง สนุกสนาน การพบปะพูดคุยของประชาชนในชุมชน เป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในชุมชนอีกด้วย

นอกจากได้รื้อฟื้นสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวให้ชุมชนได้สืบทอดต่อไปแล้ว ยังมีการปรับเปลี่ยน ประยุกต์สื่อพื้นบ้านอื่นๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวนี้ด้วย ดังเช่น หลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรม มีการแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน เช่น วิ่งกระสอบ ชักกะเย่อ วิ่งเบรี่ยว เป็นต้น เป็นการสร้างความสนุกสนาน ความสามัคคีแก่ผู้ร่วมพิธีกรรม และในภาคค่ำ มีการเล่นรื่นเริงโดยพื้นฟูศิลปะการรำวงพื้นบ้านในสมัยโบราณ มาสร้างความสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจ เป็นการดึงดูดให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก

๔.๕ บทสรุป

บทสรุปจากการดำเนินงาน โดยใช้สื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวมาเป็นช่องทางการสื่อสารในการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน

๔.๕.๑ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน

(๑) เป็นสถานที่เปิดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัด นอกจากมีการจัดงานบุญ ประเพณีต่างๆ ตามเทศกาลภายในวัดแล้ว ยังเป็นสถานที่พบปะ ดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ มากขึ้น การประชุมของกลุ่มอาชีพต่างๆ การจัดเวทีชาวบ้าน การปรับปรุงภูมิทัศน์ให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดพิธีกรรมภายในวัด เช่น พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว เป็นต้น

(๒) มีการพบปะพูดคุยกันมากขึ้น กลุ่มผู้สูงอายุได้รับความสนใจ เข้าไปมีบทบาทในกิจกรรมชุมชน ดังเช่น การจัดเตรียมเครื่องบูชาสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการจัดทำบายศรี ขนมหที่ใช้ในพิธี ก็จะมาร่วมกันทำ จัด ตกแต่งสถานที่ทำพิธี เป็นต้น ครูจากโรงเรียนในชุมชนจะนำนักเรียนมาเรียนรู้ ฝึกหัด ผู้สูงอายุก็จะอธิบาย เล่าเรื่องด้วยความภาคภูมิใจ

(๓) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีมากขึ้น จากเดิมที่ต่างคนต่างอยู่ เนื่องด้วยต้องทำมาหากิน ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมได้พบปะพูดคุย ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน เข้ามา

ส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น ทำให้มีความสัมพันธ์อันดีญาติมิตร ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยใจ ปัญหาการแตกแยกลดลง

(๔) โรงเรียนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานเทศกาล ประเพณี การจัดพิธีกรรม มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ รู้จักชุมชนมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ให้มีโอกาสดำเนินชีวิต ชักถามประวัติความเป็นมาของชุมชนจากกลุ่มผู้สูงอายุ

(๕) วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป จากในอดีตเป็นสังคมพึ่งพาตนเอง อยู่อย่างพอเพียง คนในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันกับธรรมชาติกับญาติพี่น้อง มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป เมื่อชุมชนได้รับความเจริญ การเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ ทำให้วิถีชีวิตต้องถูกปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว มีผลทำให้คนในชุมชนเลือกและปรับใช้สื่อพื้นบ้านให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบใหม่ ดังนั้น สื่อพื้นบ้านที่ไม่สอดคล้อง จึงหมดหน้าที่หรือมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจุบัน ดังเช่น การจัดพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวในตำบลเขาพระ แต่เดิมจัดกันเองภายในครอบครัว ปัจจุบันใช้สถานที่วัดทำพิธีกรรม เนื่องจากหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต

๔.๕.๒ การสร้างเครือข่าย จากการจัดพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว นอกเหนือจากเครือข่ายสภาวัฒนธรรมตำบลเขาพระ มีเครือข่ายการทำงานเกิดขึ้นทั้งเครือข่ายการทำงานในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มนักเรียน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพ และเครือข่ายภายนอกชุมชน ประกอบด้วย สภาวัฒนธรรมตำบลสาริกา กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลเกาะหวาย ซึ่งเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการรื้อฟื้นสื่อพิธีกรรม

๔.๕.๓ การสร้างองค์ความรู้ จากในอดีต สื่อพื้นบ้านในชุมชนตำบลเขาพระมีอยู่หลากหลาย เช่น การทำบายศรีสู่ขวัญ พิธีสู่ขวัญวัว ควาย เทศน์มหาชาติ การทำขนมต้มแดงต้มขาว เป็นต้น การทำงานในครั้งนี้ จึงเป็นการรื้อฟื้นองค์ความรู้เรื่องดังกล่าว ยังช่วยพัฒนาความรู้ให้กับคณะทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุมีโอกาสได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็ก เยาวชน เพื่อการต่อยอดในอนาคต

๔.๕.๔ ความร่วมมือร่วมใจ การทำงานกับสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวเป็นการปฏิบัติงานในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เพียงปีละ ๑ ครั้ง จึงมีข้อจำกัดด้าน “เงินในกระเป๋า” แต่เป็นงานที่ต้องระดมความร่วมมือจากคนหลายฝ่าย โดยมีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมที่แน่นอนไว้เรียบร้อยแล้ว แต่การเตรียมการสามารถดำเนินการได้ทั้งปี ไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อนพิธีกรรม ระหว่างพิธีกรรม และหลัง

พิธีกรรม ซึ่งแต่ละช่วงมีความสำคัญไม่ต่างกันมากนัก ต้องมีการปรึกษาหารือกันว่าจะจัดอย่างไร มีการแบ่งงานกันอย่างไร ซึ่งในแต่ละขั้นตอน แต่ละคนแต่ละฝ่ายจะต้องมีการสานสัมพันธ์ของชุมชน จึงจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้

๔.๕.๕ การปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์สืบทอดสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ให้กับเด็ก ดังจะเห็นได้จากการเข้าร่วมเวทีชาวบ้าน ซึ่งมีนักเรียนเข้าร่วมเวทีเสวนาด้วย หากเด็กเป็นเพียงผู้ฟังอย่างเดียวเขาก็จะเบื่อหน่าย แต่หากมีกิจกรรมให้เขาได้มีส่วนร่วมหรือชักชวนเขาพูดคุย ก็สามารถดึงดูดความสนใจให้กับเขาได้ และการจัดเวทีชาวบ้านในครั้งต่อๆ ไปเล็กๆ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกลอยๆ เข้าร่วม ทำให้ได้รับรู้ในกิจกรรมที่ผู้ใหญ่ สร้างขึ้น ในขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมของโรงเรียนในชุมชน ยังได้นำสื่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นใช้ในโรงเรียนที่อยู่ในตำบลเขาพระ และเผยแพร่ไปยังโรงเรียนใกล้เคียงอีกด้วย

๔.๖ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ ทำให้ได้แนวทางการสนับสนุน ส่งเสริม ตลอดจนการบูรณาการ กับหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง โดยการนำมิติทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อพื้นบ้านในชุมชน มาเป็นช่องทางสื่อสารของทุกภาคส่วน กับชุมชน ดังต่อไปนี้

๔.๖.๑ หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้เป็นแกนกลางในระดับจังหวัด คือ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ทำหน้าที่ประสานงาน เตรียมการและบริหารจัดการ เพื่อให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคีในการพัฒนา ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด องค์กรการบริหารส่วนตำบล เพื่อทำหน้าที่

(๑) เก็บข้อมูลในระดับหมู่บ้านและครัวเรือน ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไปตามสภาพพื้นที่ ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น องค์กร กลุ่มอาชีพต่างๆ แล้วรวบรวมเป็นข้อมูลภาพรวมระดับตำบล

(๒) จัดเวทีการเรียนรู้ วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลภาพรวมระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขของชุมชน

(๓) บันทึกความคิดที่ได้จากกระบวนการบูรณาการ พร้อมทั้งผลักดันให้กระบวนการพัฒนาชุมชน ที่ได้ร่วมกันจัดทำเกิดผลในทางปฏิบัติจริง

(๔) ทบทวนการบริหารจัดการที่ได้ดำเนินการไปแล้วเพื่อปรับให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

(๕) สนับสนุนบุคลากร และงบประมาณในกระบวนการบูรณาการ ตามความพร้อมของแต่ละชุมชน

(๗) เรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการงานวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำไปปรับใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นระยะต่อไป

๔.๖.๒ ภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในทุกด้าน โดยการศึกษาและพัฒนาสร้างองค์ความรู้และยกระดับงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยทำวิจัยร่วมกับชุมชน เป็นหุ้นส่วนการต่อยอดองค์ความรู้ทางด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมอาชีพในชุมชน ตลอดจนสนับสนุนการผลิตสินค้าและบริการบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณภาพ

๔.๖.๓ ภาคชุมชนโดยมีสภาวัฒนธรรมตำบล ควรมีบทบาทหลักในการรื้อฟื้นสื่อพื้นบ้าน อันเป็นช่องทางในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ยั่งยืน โดยคนในชุมชนต้องดำเนินการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและท้องถิ่น ต้องมีการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาฐานข้อมูล องค์ความรู้ ทูตทางวัฒนธรรมของชุมชน ร่วมกำหนดแนวทางและกิจกรรมการอนุรักษ์ สืบทอด พัฒนาและใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ภูมิปัญญาดังกล่าว รวมทั้งกำหนดและใช้มาตรการทางสังคมในการติดตาม เฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชน

๔.๖.๔ สถาบันการศึกษา ควรมีบทบาทในการส่งเสริมด้วยการร่วมทำวิจัยร่วมกับชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นนักวิจัยหลัก ถอดรหัสความรู้ที่อยู่ในตัวคนให้เป็นความรู้ที่เปิดเผย พัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชุมชนสามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เกิดรายได้แก่ครอบครัว และชุมชน

๔.๖.๕ สถาบันศาสนา ควรมีบทบาทในการนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนามาบูรณาการปลูกฝังทัศนคติ เน้นแนวธรรมะปฏิบัติเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประชาชนและให้บุคลากรทางศาสนาเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ชุมชน และสถาบันครอบครัวในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ รวมทั้งปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึกและสืบสานจารีตประเพณีอันดีงาม

๔.๖.๖ สถาบันครอบครัว ควรมีบทบาทหลักในการอบรม บ่มนิสัยและปลูกฝังระบบคุณค่า จารีตประเพณีและทัศนคติที่ดีงาม รวมทั้งบ่มเพาะ เสริมสร้างค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่สมาชิกในครอบครัวร่วมกับสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา

๔.๖.๗ สถาบันสื่อ ควรเป็นแกนกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ในการปรับตัวของชุมชน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การคุ้มครองผู้บริโภค การจดทะเบียนสิทธิบัตร การปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม สร้างค่านิยมและพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่ดีงามแก่เด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไป

บรรณานุกรม

- จินตนา หนูณะ. บทบาทและการเชื่อมสลายของร่องเงืงต้นหยง. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์
มหาบัณฑิต (การประชาสัมพันธ์) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- จันทร์เพ็ญ ชาติพันธ์. การรับข่าวสารทางด้านจริยธรรมจากสื่อพื้นบ้านประเภทชอของ
ประชาชนในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต
(การประชาสัมพันธ์), บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. ฝี่เจ้านาย. กรุงเทพมหานคร, พายัพ ออฟเซท พรินท์, ๒๕๒๗.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธี แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา
ชุมชน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณการ
พิมพ์, ๒๕๒๗.
- ศรีปาน รัตติกาลชลากร. บทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญในอำเภอพระประแดง.
วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต (การประชาสัมพันธ์), บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- สมควร กวียะ. “สถานภาพปัจจุบันของสื่อพื้นบ้านกับการพัฒนาและการถ่ายทอดวัฒนธรรม”.
เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการมิติใหม่ของสื่อพื้นบ้าน : บทบาทของศิลปิน
พื้นบ้านในฐานะนักสื่อสารเพื่อการพัฒนาและถ่ายทอดวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โกสินทร์, ๒๕๔๗.
- สมสุข หินวิมาน. การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม.
เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ, ๒๕๕๑.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. ความเชื่อดั้งเดิมของชาวล้านนา : การศึกษาจากตำนานและพิธีกรรมใน
ล้านนาในมิติทางวัฒนธรรม. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาสังคมและวัฒนธรรม
ภาคเหนือ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.
- อดุลย์ ดวงทวีรัตน์และคณะ. โครงการ “แนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาบทบาทของสื่อ
พื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน”. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย, ๒๕๔๗.
- เอี่ยม ทองดี. วัฒนธรรมข้าว : พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา. สถาบันวิจัยภาษาและ
วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท. มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๗.
- เว็บไซต์
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ www.isc.ru.ac.th ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๑
- วิษณุ พลอยศรี www.thailist.ac.th ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๑
- รศ.ดำรง วัฒนา www.thailist.ac.th ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๑

ประวัติคณะวิจัย

๑. ชื่อและนามสกุล

วันเดือน ปี เกิด

สถานที่เกิด

ตำแหน่งปัจจุบัน

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.๒๕๒๕

พ.ศ.๒๕๔๒

นายบัญญัติ แสงดี

๑๑ ธันวาคม ๒๕๐๑

อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

วัฒนธรรมจังหวัดนครนายก

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก

การศึกษาระดับบัณฑิต วิชาเอก สังคมศึกษา

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน

การศึกษาระดับบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา

จากมหาวิทยาลัยบูรพา

๒. ชื่อและนามสกุล

วันเดือน ปี เกิด

สถานที่เกิด

ตำแหน่งปัจจุบัน

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๒๐

พ.ศ. ๒๕๒๖

พ.ศ. ๒๕๕๑

นางสุวรรณ อิมโษฐ

๑๐ ธันวาคม ๒๕๐๐

อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

นักวิชาการวัฒนธรรม ระดับชำนาญการพิเศษ

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก

ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง จากวิทยาลัยครูจันทระเกษม

การศึกษาระดับบัณฑิต วิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาโทบริหารการศึกษา

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการวัฒนธรรม

จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓. ชื่อและนามสกุล **นางสาวจุฑามาศ ใหญ่คุ้ม**
 วันเดือน ปี เกิด **๒๑ มิถุนายน ๒๕๐๐**
 สถานที่เกิด **เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร**
 ตำแหน่งปัจจุบัน **นักวิชาการวัฒนธรรม ระดับชำนาญ**
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน **สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก**
 ประวัติการศึกษา
 พ.ศ. ๒๕๒๗ **ศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย**
จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
 พ.ศ. ๒๕๔๓ **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา**
จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
๔. ชื่อและนามสกุล **นางสุพัตรา เปรมปรัชญา**
 วันเดือน ปี เกิด **๒๓ เมษายน ๒๕๑๕**
 สถานที่เกิด **อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก**
 ตำแหน่งปัจจุบัน **นักวิชาการวัฒนธรรม ระดับชำนาญ**
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน **สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก**
 ประวัติการศึกษา
 พ.ศ. ๒๕๓๘ **บริหารธุรกิจบัณฑิต**
จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
 พ.ศ. ๒๕๔๒ **ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์**
จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
 พ.ศ. ๒๕๔๖ **ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา**
จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

๕. ชื่อและนามสกุล

วันเดือน ปี เกิด

สถานที่เกิด

ตำแหน่งปัจจุบัน

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.๒๕๒๘

พ.ศ. ๒๕๓๓

นางจิราวัลย์ เรืองวุฒิ

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐

อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

นักวิชาการศึกษา ระดับชำนาญการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

การศึกษบัณฑิต วิชาเอกภาษาอังกฤษ

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน

ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพื้นฐานการศึกษา

จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องประกอบพิธีกรรม

เตรียมสถานที่ประกอบพิธีกรรม

การประกอบพิธีกรรม

กิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีเพื่อความสุขสานหลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรม

